

VILNIAUS UNIVERSITETAS

FILOLOGIJOS FAKULTETAS

A. J. GREIMO SEMIOTIKOS IR LITERATŪROS TEORIJOS CENTRAS

Laima Pranskūnaitė Užpelkienė

TIKĖJIMAS IR PASITIKĖJIMAS TOBITO KNYGOJE

Magistro darbas

Semiotikos studijų programa

Darbo vadovė doc. dr. Loreta Mačianskaitė

Vilnius

2026

Laima Pranskūnaitė Užpelkienė, Tikėjimas ir pasitikėjimas Tobito knygoje: Semiotikos specialybės magistro darbas / VU Filologijos fakultetas, A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centras, vadovė doc. dr. Loreta Mačianskaitė, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2026, 48 p.

Raktiniai žodžiai: Tobito knyga, Biblijos semiotika, Greimas, tikėjimas, pasitikėjimas, naratyvumas, modalumai, tiesosaka, chiazmas

Šiame darbe, pasitelkiant A. J. Greimo naratyvinę gramatiką, episteminių ir tiesosakos modalumų kategorijas, analizuojamas tikėjimo ir pasitikėjimo santykis *Tobito knygoje*. Tikėjimas pasakojime atsiskleidžia kaip kintantis, o ne stabilus fenomenas, skirtingose naratyvinėse fazėse besireiškiantis pragmatiniu, intersubjektyviu (pasitikinčiu) ir kognityviniu veikimu.

TURINYS

ĮVADAS.....	4
I. TOBITO KNYGA BIBLINĖJE, KULTŪRINĖJE IR INTERPRETACINĖJE TRADICIJOJE	8
II. PASAKOJIMO STRUKTŪRA	11
III. TIKĖJIMO IR PASITIKĖJIMO REIKŠMĖS TOBITO KNYGOJE	16
1. Tikėjimo praktika.....	16
2. Tikėjimo krizė.....	20
3. Pasitikėjimo išbandymas	27
4. Pasitikėjimo patvirtinimas	32
5. Tikėjimo liudijimas.....	37
IŠVADOS	42
LITERATŪROS SĄRAŠAS	45
ŠALTINIAI.....	46
SANTRAUKA	47
SUMMARY	48

IVADAS

Semiotinis metodas Popiežiškosios Biblijos komisijos 1993 metų dokumente „Biblijos aiškinimas Bažnyčioje“¹ buvo pripažintas kaip teisėtas ir tinkamas Biblijos aiškinimo būdas. Šis pripažinimas įtvirtino XX a. antroje pusėje pradėtą biblinės semiotikos formavimosi procesą, kai A. J. Greimo struktūrinė semiotika buvo pradėta taikyti religiniam diskursui. Semiotiniai Biblijos tekstų tyrimai prasidėjo 1968 metais, kai Prancūzijos katalikų asociacija Biblijos studijoms (*Association Catholique Française pour l'Étude de la Bible*) pakvietė A. J. Greimą su studentų grupe bendradarbiauti.² Po metų prie Liono katalikiško universiteto Teologijos fakulteto buvo įkurta darbo grupė, sutelkusi struktūralizmu susidomėjusius egzegetus, tarp jų Jean Calloud, Jean Delorme ir kitus tyrėjus, o jos veiklos rezultatai sisteminiu pavidalu buvo įtvirtinti 1972 m. publikuotame tome *Analyse structurale et exégèse biblique*. 1975 m. Lione buvo išleistas pirmasis žurnalo *Sémiotique et Bible* („Semiotika ir Biblija“)³ numeris ir įkurtas Religinio diskurso analizės centras (*le Centre pour l'Analyse du Discours Religieux, CADIR*), kaip atskiras institutas Liono katalikiško universiteto Teologijos fakultete. Semiotinius biblistikos ir teologijos sričių tyrimus Jungtinėse Amerikos Valstijose ėmė publikuoti žurnalas *Semeia*, o Vokietijoje – *Linguistica Biblica*. Kuriantis šioms institucijoms, išryškėjo metodologiniai principai, tapę biblinės semiotikos pagrindu. Semiotiniai Biblijos tyrimai rėmėsi A. J. Greimo suformuluotais imanentiškumo ir reikšmės generavimo per skirtumą principais bei jo naratyvine gramatika, o nuo aštuntojo dešimtmečio buvo pereita prie figūratyvumo ir ypač sakymo akto analizės. Nuo pat įsikūrimo Liono Religinio diskurso analizės centras ėmėsi organizuoti įvadinės semiotinio Biblijos tekstų skaitymo sesijas Biblijos skaitymo grupėms įvairiuose Prancūzijos miestuose, kurios aktyviai veikia iki šiol. Kai kurių šių grupių rašomi straipsniai buvo publikuojami *Sémiotique et Bible* žurnale. Semiotinis Biblijos skaitymas praktikuojamas ir kituose frankofoniškuose regionuose, tarp jų ir Šveicarijoje. Šias grupes vienija 2025 m. įsikūręs kelių asociacijų tinklas, palaikantis bendrą semiotinio Biblijos skaitymo praktiką perėmęs žurnalo *Sémiotique et Bible* leidybą. Visų šio žurnalo numerių apžvalga rodo, kad jo autoriai daugiausia nagrinėjo Naujojo Testamento tekstus, ypač Jėzaus paraboles, Apaštalų laiškus, Apreiškimą Jonui.

Lietuvoje biblinės semiotikos analizių atlikta vos keletas. 2012 m. Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centre buvo apgintas Ksenijos Murašovos (vėliau – Kazarinovos)

¹ Popiežiškoji Biblijos Komisija, „Biblijos aiškinimas Bažnyčioje“, 1993 m., prieiga internetu: https://eis.katalikai.lt/vb/romos_kurija/popieziskosios_komisijos/biblijos/1993-04-15_biblijos-aiskinimas-baznycioje, [žiūrėta 2026 05 11].

² Sophie Claret straipsnis „50 ans d'histoire de la revue Sémiotique et Bible: du CADIR à l'association « Réseau Bible & Lecture »“, mašininis vertimas iš prancūzų k., prieiga internetu: [50 years of history of the journal Semiotics and the Bible: from the CADIR to the association "Réseau Bible & Lecture" - Réseau Bible et Lecture](#), [žiūrėta 2026 05 11].

³ Periodinis žurnalas *Sémiotique et Bible*, prieiga internetu: [Sémiotique et Bible - Publications - UCLy](#), [žiūrėta 2026 05 11].

magistro darbas *Puikybės semiotika*, kurio dalies pagrindu 2017 m. žurnale *Semiotika* publikuotas straipsnis „Nuopuolio gramatika“, nagrinėjantis vieną *Pradžios knygos* epizodą. 2020 m. Klaipėdos universitete apgintoje tos pačios autorės daktaro disertacijoje *Puikybės semiotika* puikybės apraiškos Senajame ir Naujajame Testamente pateikiamos apžvalginiuose poskyriuose, nesutelkiant dėmesio į nuoseklią semiotinę analizę.

Tai, kad ant A. J. Greimo pamatų pastatyta Biblijos semiotika Lietuvoje iki šiol buvo itin mažai taikyta, atveria erdvę šiam magistro darbui, kuris yra pirmasis toks bandymas nuo 2005 m. A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centro vykdomos semiotikos magistro studijų programos rėmuose. Tyrimo objektas – *Tobito knyga*, tyrimo korpusas – Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas, Vertimas iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų, Katalikų pasaulio leidiniai, Vilnius, 2009.

Tyrimui pasirinkta *Tobito knyga* iš Senojo Testamento buvo analizuota įvairiais kalbotyros, istorinių tradicijų ir teologiniais aspektais. Susidomėjimas ja ypač išaugo po 1995 m., kai buvo viešai publikuoti 1952 m. Kumrano olose atrasti 4 *Tobito knygos* fragmentai aramėjų kalba ir 1 fragmentas hebrajų kalba, bendrai sudarantys mažiau nei pusę viso knygos teksto. Mokslininkai nesutaria, kokia buvo *Tobito knygos* originalo kalba, tačiau vis daugiau jų palaiko hipotezę, kad originalo kalba buvo aramėjų, o rasti hebrajiško teksto fragmentai yra vienas iš ankstyvųjų vertimų. Iki tol buvo žinomi tik du šios knygos rankraščiai graikų kalba: vienas, įtrauktas į *Codex Sinaiticus*, kitas – į *Codex Vaticanus*, kurie abu yra krikščioniški IV a. Biblijos rankraščiai. Kumrane atrasti teksto fragmentai labiau atitinka *Codex Sinaiticus* esantį graikišką rankraštį, kuris yra ilgesnis nei *Codex Vaticanus*. Manoma, kad trumpesnis graikiškas rankraštis yra ilgesniojo santrauka, o ne atskiras vertimas. Būtent ilgesnioji graikiško rankraščio versija yra daugumos vertimų į kitas kalbas, taip pat ir į lietuvių, pagrindas. Šiuolaikinė *Tobito knygos* versija hebrajų kalba taip pat yra vertimas iš graikų kalbos.⁴ Mokslinis šios knygos diskursas remiasi graikiškuoju tekstu, todėl juo buvo šiek tiek naudojama ir šiame tyrime.

Išskiriamos trys pagrindinės mokslinių *Tobito knygos* tyrimų kryptys: (1) rankraščiai ir teksto kritika, (2) šaltinių analizė ir intertekstualumas, (3) pasakojimas ir socio-istoriniai kontekstai.⁵ Nuo 2000 metų ženkliai išaugo mokslininkų susidomėjimas *Tobito knyga* kaip šaltiniu, atskleidžiančiu autoriaus gyvenamojo laikotarpio socio-istorines aplinkybes. Daugiausia dėmesio sulaukė trys sritys: vedybos ir šeima, laidojimo praktikos, maistas ir valgymas.

⁴ Interviu su Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Judaikos tyrimų centro vadove Dr. Lara Lempertiene.

⁵ Andrew B. Perrin, „An Almanac of Tobit Studies: 2000-2014“, *Currents in Biblical Research*, Vol. 13(1) (2014), 107-142, prieiga internetu: <https://doi.org/10.1177/1476993X14532750>.

Lietuvoje Tobito knyga neturi susiformavusios akademinių tyrimų tradicijos. Nuosekliausia jos interpretaciją pateikė biblistė Ingrida Gudauskienė knygoje *Biblijos vyrai ir moterys kryžkelėse* (2022), kurioje pasakojimas nagrinėjamas lyčių ir šeimos santykių požiūriu, aptariant tikėjimo išsaugojimo pastangas bei santykių abipusiškumo reikšmę. Kelionės, kaip egzistencinio judesio, motyvas ir jo metaforinė prasmė, Dievo artumo proveržio patirtis – tai klausimai, reikšmingi ir šio darbo problematikai. Tačiau, skirtingai nei Ingridos Gudauskienės interpretacinėje perspektyvoje, *Tobito knyga* čia analizuojama kaip nuosekliai organizuotas pasakojimas, susitelkiant į kitą problematiką ir taikant kitą metodologinę prieigą, siekiant atskleisti pasakojimo vidinę organizaciją ir reikšmių kaitą skirtingose naratyvinėse fazėse. Šis tyrimas remiasi hipoteze, kad semiotinė analizė, siejanti pasakojimo struktūros ir naratyvinių fazių kaitą, leidžia nuosekliausiai atskleisti tikėjimo ir pasitikėjimo sampratą *Tobito knygoje*.

Nors *Tobito knyga* buvo plačiai tyrinėta, semiotinė jos analizė iki šiol nebuvo atlikta. Todėl šiuo darbu siūloma į *Tobito knygą* pažvelgti kitokiu žvilgsniu, atkreipiant dėmesį į teksto figūras, jų pasikartojimus (izotopijas), į viso pasakojimo struktūrą ir už jų slypinčias gilumines vertes. Tikėjimas ir pasitikėjimas buvo pasirinkti kaip centrinės šio tyrimo reikšmės, viena vertus, dėl to, kad jos nebuvo iki šiol tyrinėtos, kita vertus, norint plėtoti A. J. Greimo diskursą apie tikėjimą ir žinojimą. Šiam tyrimui svarbiu teoriniu atspirties tašku tapo A. J. Greimo straipsnis „Žinojimas ir tikėjimas: vienas kognityvinis universumas“, padėjęs analizuoti žinojimo ir nežinojimo vaidmenis tikėjimo ir pasitikėjimo struktūroje. Tikėjimo ir pasitikėjimo problematika buvo aktualizuota A. J. Greimo centro semiotikų diskusijose⁶, Sauliaus Žuko straipsnyje „Keli štrichai apie pasitikėjimą“ (1996) aptartas pasitikėjimas bankais, bet ši problematika nebuvo svarstyta Šventojo Rašto kontekste.

Tyrimo tikslas – semiotiškai analizuojant *Tobito knygos* figūras, naratyvinę struktūrą ir gilumines vertes, atskleisti, kaip ir kokios tikėjimo ir pasitikėjimo reikšmės yra kuriamos šiame pasakojime.

Uždaviniai:

1. Pritaikyti A. J. Greimo naratyvinę analizę;
2. Atlikti struktūrinę teksto analizę ir segmentavimą;
3. Nustatyti, kaip Tobito knygoje kuriamos tikėjimo ir pasitikėjimo reikšmės;
4. Nustatyti tiesosakos izotopijas ir jų vaidmenį pasakojime;

⁶ Gintautas Mažeikis, „Baltų lankų“ polemikos: tarp tapatybės ir tėkmės skirtumų (1996), straipsnis internete: <http://www.semiotika.lt/1996-m-gintautas-mazeikis-baltu-lanku-polemikos-tarp-tapatybes-ir-tekmes-skirtumu/>, [žiūrėta 2026 05 11].

5. Aprašyti veikėjų būsenas ir jų transformacijas.

Pagrindinis šio darbo probleminis klausimas – Kaip *Tobito knygoje* konstruojamas tikėjimo ir pasitikėjimo santykis? Papildomai keliama klausimai: Koks tikėjimo ryšys su regėjimu? Kokia išbandymų reikšmė? Kas yra pasitikėjimo pagrindas?

Tyrime remiamasi A. J. Greimo naratyvinės gramatikos metodu, papildomai pasitelkiant intertekstualumo metodą, tensyvumo, modalumų ir pasijų semiotikos bei tiesosakos sąvokas. Pagrindinės sąvokos: naratyvumas, modalinės struktūros, tiesosaka.

Atsižvelgiant į išsikeltą tikslą bei uždavinius, darbas suskirstytas į tris dalis. Pirmoje trumpai apžvelgiama *Tobito knygos* vieta Biblinėje, kultūrinėje ir interpretacinėje tradicijoje, siekiant geriau suprasti jos reikšmę Bibliniame tikėjimo diskurse, temų aktualumą judaizmo ir krikščionybės kontekste bei ryšį su Lietuva. Antroje dalyje analizuojama pasakojimo struktūra, išskiriami jos segmentai ir nustatomas jų tarpusavio ryšys, taip pat aptariama laiko ir erdvės kaita bei kritiniai, veikėjų būsenų transformacijas žymintys, momentai. Šia analize siekiama nustatyti, kokią naratyvinę funkciją atlieka atskiri segmentai, kaip jie gali būti jungiami į naratyvines fazes atitinkančias sekvencijas, ir kokios temos jose dominuoja. Trečioje, pagrindinėje, tyrimo dalyje analizuojamos struktūrinėje analizėje išskirtos penkios sekvencijos, atitinkančios atskiras naratyvines fazes ir skirtingas tikėjimo ir pasitikėjimo reikšmes: I sekvencija – tikėjimo praktika, atitinka įžanginę fazę, II sekvencija – tikėjimo krizė, atitinka manipuliacijos fazę, III sekvencija – pasitikėjimo išbandymas, atitinka kompetencijos fazę, IV sekvencija – pasitikėjimo patvirtinimas, atitinka atlikties fazę, V sekvencija – tikėjimo liudijimas, atitinka sankcijos fazę. Išvadose atsakoma į probleminį tyrimo klausimą ir aptariamos tolesnės tyrimo perspektyvos.

I. TOBITO KNYGA BIBLINĖJE, KULTŪRINĖJE IR INTERPRETACINĖJE TRADICIJOJE

Tobito knyga yra viena iš 9 hebrajiškosios Biblijos Antrojo kanono knygų, dar vadinamų Senojo Testamento Vėlyvaisiais raštais. *Tobito*, *Juditos*, *Esteros* ir *Rutos knygos* taip pat vadinamos midrašinėmis dėl joms būdingo tradicinių Biblijos interpretavimo elementų įtraukimo.⁷ Manoma, kad *Tobito knyga* buvo parašyta tarp 225 ir 175 metų pr. Kr. rytinėje žydų diasporoje arba Judėjoje, Jeruzalėje⁸, tačiau joje vaizduojamas žydų tremties laikotarpis, siejamas su VIII a. pr. Kr. Lyginamoji mokslinė analizė rodo, kad knygos pasakojimo įvykiai, su tam tikromis išlygomis, atitinka autentiškus istorinius procesus – asirų invaziją į šiaurines Izraelio teritorijas ir masinius gyventojų trėmimus į Mesopotamiją.⁹ Šios tremties laikotarpiu žydų diaspora sprendė uždavinį, kaip išlaikyti savo tapatybę svetimų kultūrų, religijų, pasaulėžiūrų ir filosofijų apsuptyje, kaip praktikuoti tikėjimą, kai religinio gyvenimo centras – Jeruzalės šventykla yra nepasiekiamas. Laikui bėgant, žydų diaspora sukūrė tokią tikėjimo praktiką, kuri rėmėsi prielaida, kad Dievas yra ten, kur yra jo tauta. Būtent tremtyje vyko esminė senovės judaizmo transformacija iš „aukojimo religijos“ į „bendruomenės religiją“: šventyklos, aukų ir kunigų kultą bei su juo susijusį ritualinį švarumą pakeitė malda, artimo meilės darbai ir Toros studijos, kurioms buvo skiriama speciali erdvė, vadinama Toros studijų namais (*beit midrash*).¹⁰ Tremtyje susiformavusi žydų diaspora, jos pastangos išlaikyti savo tapatybę ir tikėjimą yra paraboliskai vaizduojama *Tobito knygoje*.¹¹ Titulinis veikėjas – ypatingas tremtinys, kurio didžiausias rūpestis yra jo judėjiškosios tapatybės išsaugojimas tremtyje. Jo aklumo patirtis atitinka išblaškytos tautos patirtį, o apakimas ir praregėjimas išreiškia besikeičiantį požiūrį į vadinamąją deuteronomistinę teologinę perspektyvą, teigiančią esant neginčijamą priežastinį ryšį tarp Įstatymo laikymosi ir Dievo palaimos, taip pat šio ryšio, kaip automatinio teisingo atpildo, kritinį permąstymą.¹²

Santuoka ir šeimos struktūra vertinamos kaip pagrindinis *Tobito knygos* literatūrinis-teologinis elementas, formuojantis ir palaikantis žydų tapatybę Antrosios šventyklos eros viduryje.¹³ Endogamijos

⁷ Ingrida Gudauskienė, *Biblijos vyrai ir moterys kryžkelėse*, Vilnius: Tyto alba (2022), 302.

⁸ Andrew B. Perrin, „An Almanac of Tobit Studies: 2000-2014.“, *Currents in Biblical Research*, 13(1) (2014), 112-116.

⁹ Marcin Chrostowski, „The Book of Tobit in the Context of the First Israelite Diaspora in Assyria.” *Fides Quae per Caritatem Operatur. Studii Biblice* (Ed. I. Mihoc, I. Stancovici), (2023).

¹⁰ Michael Tuval, „Judaism Transforms in the Diaspora During the Second Temple Period” in *TheTorah.com*, elektroninis šaltinis: <https://www.thetorah.com/article/judaism-transforms-in-the-diaspora-during-the-second-temple-period>, [žiūrėta 2026 05 11].

¹¹ Marcin Chrostowski, „The Book of Tobit in the Context of the First Israelite Diaspora in Assyria.” *Fides Quae per Caritatem Operatur. Studii Biblice* (Ed. I. Mihoc, I. Stancovici), (2023).

¹² Micah D. Kiel, „Tobit’s Theological Blindness.”, *The Catholic Biblical Quarterly* 73, No. 2, (2011), 282.

¹³ Geoff Miller, „A Match Made in Heaven? God’s Role in Marriage according to the Book of Tobit”, *Rivista Biblica* 57 (2009), 129-53,

propagavimas yra viena iš kertinių *Tobito knygos* temų, siejamų su teologine judaizmo tradicija, o dieviškasis įsikišimas, sudarant santuoką, yra Dievo rūpesčio savo tauta, ypač diasporoje, manifestacija.

Intertekstiniai *Tobito knygos* tyrimai rodo, kad jos autorius buvo gerai susipažinęs su žydų Biblijos raštais ir naudojo jais, kurdamas pasakojimą. Jos struktūra primena *Pradžios knygą*: Tobijo ir Azarijo kelionė iš Ekbatanos į Ninevę (Tob 6) atitinka Abraomo ir Izaoko kelionę į Morijos kraštą (Pr 22), pastebimi net kai kurių frazių atsikartojimai, pvz. „Jiedu keliavo toliau.“ Tobitas ir Raguelis vaizduojami kaip tautos patriarchai, laikinai gyvenantys už pažadėtosios žemės ribų, kaip ir Abraomas, o jų žmonos – Ana ir Sara primena tautos motinas. Tokiu būdu buvo bandoma parodyti, kad senovės pasakojimai yra gyvi žydų tautos dabartyje. Manoma, kad *Tobito knygos* autorius sąmoningai siekė panašumo su *Pradžios knyga*, kad sukurtų „biblinį pasakojimą“, kuris būtų gana abstraktus, su mažai detalių, ir todėl lengvai atkuriamas kituose kontekstuose.¹⁴

Tobito knygoje panaudoti *Išėjimo knygos* motyvai išryškina Dievo rūpestį savo tauta ne tik jos išėjimo iš Egipto vergovės metu, bet ir nepastovioje dabartyje. Buvo nustatyta bendrų temų tarp *Tobito knygos* ir *Teisėjų knygos*, *Siracido knygos*, Antrosios šventyklos laikotarpio išminties tradicijų, paralelių su *Jobo knyga*, iškeliant dieviškojo teisingumo ir žmogaus kančios klausimus.¹⁵ Į pasakojimą įterptos maldos, aforizmai ir šlovinimo giesmės yra panašios į *Psalmyno* tekstus, o nežydiškos kilmės šaltinis – Ahikaro apsakymas pritaikytas prie teologinės judaizmo tradicijos. Taigi, *Tobito knyga* yra Biblijos ir jos komentarų tradiciją tęsiantis pasakojimas, pritaikytas savo laikmečio tikinčiųjų kartai.

Recepcija krikščionybėje

Iš pradžių buvusi kultūriniu-religiniu žydų tautos tekstu, *Tobito knyga* ilgainiui peržengė savo auditorijos ribas ir tapo doro bei pamaldaus gyvenimo mokymu ankstyviesiems krikščionims. Buvo pastebėta paralelių tarp šios knygos ir Luko Evangelijos bei Apaštalo darbu, intertekstinių nuorodų į ją randama vėlesniuose krikščionių tekstuose, tokiuose kaip Hermo piemuo, Antrasis Klemenso laiškas, *Didache* ir Polikarpo laiškas filipiečiams. II-V a. krikščionybės tekstų tyrimai rodo, kad *Tobito knyga* buvo populiarus moralinių ir teologinių pamokymų šaltinis, iš kurio ankstyvieji krikščionys perėmė išmaldos davimo ir finansų valdymo, laidojimo ir rūpinimosi mirusiais, santuokos ir tėvystės, maldos,

https://www.academia.edu/30595203/A_Match_Made_in_Heaven_Gods_Role_in_Marriage_According_to_the_Book_of_Tobit

¹⁴ Tzvi Novick „Biblicized Narrative: On Tobit and Genesis 22“, JBL 126 (2007), 755-64, prieiga internetu:

<https://www.jstor.org/stable/27638466?seq=1>

¹⁵ Lyginamoji *Tobito* ir *Jobo* knygų analizė sudaro nemažą mokslinio diskurso dalį. Galima tik paminėti, kad Tobitas, skirtingai nei Jobas, atkakliai laikosi tikėjimo Dievo teisumu, nekeldamas klausimo kodėl nelaimė jį ištiko.

ištvermės kančioje reikšmės, o taip pat jos pagrindu vystė savo supratimą apie angelus.¹⁶ Taigi, *Tobito knyga* iš kartos į kartą perneša tiek žydų tautos istorijos ir tikėjimo, tiek ir bendražmogiškas atjautos ir pagalbos artimui reikšmes.

Tobito knyga ir Lietuva

Lietuvą *Tobito knyga* greičiausiai pasiekė per krikščionybės tradiciją, nors ji, tikėtina, buvo žinoma ir Lietuvoje gyvenantiems žydams. Vienas iš knygos veikėjų – angelas Rafaelis (lietuviškai – Rapolas, hebr. Dievas išgydė) judėjų ir krikščionių angelologijoje yra vyriausias pasiuntinys, aukščiausios hierarchijos angelas – arkangelas.¹⁷ Krikščionių katalikų tradicijoje jis yra vienas iš trijų arkangelų, kurie Katalikų Bažnyčios liturgijoje minimi rugsėjo 29 d. Į Rapolą yra kreipiamasi Šv. Arkangelų ir angelų litanijoje žodžiais: „Šventasis Rapolai, kuris parvedei sveiką namo Tobiją, Šventasis Rapolai, kuris išvarei demoną į dykumą, Šventasis Rapolai, vienas iš septynių, stovinčių priešais Dievo sostą [...]”¹⁸ Taip pat yra ir malda į šv. Arkangelą Rapolą bei šv. Arkangelo Rapolo litanija. Tai, kad į literatūrinį personažą kreipiamasi vardu, kaip į realiai egzistuojantį angelą, o maldose minimi *Tobito knygos* fragmentai, rodo pasakojimo poveikumą. Iš Rafaelio personažo krikščionybėje susiformavo ir vėlyvaisiais Viduramžiais išpopuliarėjo asmeninio angelo sargo idėja, o 1608 m. buvo įsteigta Šv. Angelų Sargų šventė. Angelo Sargo litanijoje vardinamos dangiškojo globėjo funkcijos atitinka Rafaelio vaidmenį *Tobito knygos* pasakojime: lydėti kelionėje, duoti išmintingų patarimų, liudyti darbus, vesti, mokyti ir kt.¹⁹ XVIII a. Vilniuje buvo pastatyta šv. arkangelo Rapolo bažnyčia, kurios centriniame altoriuje yra Tobiją lydinčio Rapolo paveikslas. Lietuvos liaudies meno tradicijoje arkangelas Rapolas dažniausiai vaizduojamas kaip didelis sparnuotas angelas kartu su kelionei pasirengusiu vaiku, taip sukuriant globos ir saugumo įspūdį.

¹⁶ Chris L. de Wet, „The Book of Tobit in early Christianity: Greek and Latin interpretations from the 2nd to the 5th century CE”, HTS Theological Studies/ Theological Studies 76(4), (2020), <https://doi.org/10.4102/hts.v76i4.6138>.

¹⁷ Visuotinė lietuvių enciklopedija, prieinama internetu: <https://www.vle.lt/straipsnis/rapolas/>, [žiūrėta 2026 05 11].

¹⁸ Šv. arkangelų ir angelų litanija, in Maldynas. Katalikai.lt, prieiga internetu: <https://maldynas.katalikai.lt/laudies-maltingumas/angelams/angelu-litanija>, [žiūrėta 2026 05 11].

¹⁹ Angelo sargo litanija, in Maldynas. Katalikai.lt, prieiga internetu: <https://maldynas.katalikai.lt/laudies-maltingumas/angelams/angelo-sargo-litanija>, [žiūrėta 2026 05 11].

II. PASAKOJIMO STRUKTŪRA

Prieš pradėdant semiotinę *Tobito knygos* analizę, verta trumpai apžvelgti svarbiausius šio pasakojimo įvykius, siekiant išryškinti jo naratyvinę struktūrą ir sudaryti pagrindą tolesniam teksto segmentavimui. Pasakojimas²⁰ prasideda trumpa įžanga, kurioje steigiamos pasakojimo laiko aplinkybės, titulinio veikėjo kilmė ir kilmės vieta. Toliau Tobitas pirmuoju asmeniu pasakoja apie save, savo teisumo darbus, gyvenant savo žemėje Izraelio krašte ir vėliau – tremtyje Ninevėje, apie šeimos sukūrimą ir jį ištikusią nelaimę – apakimą. Pasakojimas tęsiamas trečiuoju asmeniu, pristatant Sarą, tremtyje Medijoje gyvenančią jauną merginą, kurios septynis jaunikius vestuvių naktį nužudė demonas Asmodėjus. Tiek Tobitas, tiek Sara yra apimti širdgėlos ir tuo pačiu metu meldžiasi, prašydami sau mirties. Jų maldos tuo pačiu metu išklausomos ir angelas Rafaelis siunčiamas išgydyti jų abiejų. Prisiprašęs mirties, Tobitas siunčia savo sūnų Tobiją iš Ninevės į Mediją paimti ten kadaise jo paliktų pinigų. Rafaelis, apsimetęs Tobito giminaičiu Azariju, lydi Tobiją kelionėje ir pasako jį turint teisę vesti Sarą. Tobijas, angelo pamokytas, išvaro demoną, veda Sarą, atgauna tėvo pinigus, grįžta namo ir išgydo savo tėvą. Rafaelis apreiškia savo tapatybę ir atskleidžia „visą tiesą“. Įvykiai vainikuojami Tobito šlovinimo giesme, pamokymais sūnui ir pranašyste apie tremtinių sugrįžimą į Izraelio kraštą bei Ninevės sunaikinimą, kuri pasakojimo pabaigoje išsipildo (pav. 1).

pav. 1 Pasakojimo sandara

Pradžia	Tobito teisumas ir nelaimė Tob 1-3,6	Saros nelaimė Tob 3,7-15	Rafaelio pasirodymas Tob 3,16-5	Tobijo kelionė Tob 6	Tobijo ir Saros vestuvės Tob 7-8	Pinigų atgavimas Tob 9	Tobijo sugrįžimas ir Tobito išgydymas Tob 10-11	Rafaelio apreiškimas Tob 12	Šlovinimas ir pranašystė Tob 13-14	Pabaiga
---------	---	-----------------------------	------------------------------------	-------------------------	-------------------------------------	---------------------------	--	--------------------------------	---------------------------------------	---------

Šaltinis: sudaryta autorės

Iš šios pirminės apžvalgos aiškėja, kad pasakojimas struktūruojamas chiazmo principu – analogiškų gretimų teksto dalių inversiniu kartojimu (*ab ba*).²¹ Tačiau detalesnė teksto analizė atskleidžia, kad jo struktūra yra koncentrinė (*ab c ba*), t. y. viena dažniausiai Šventajame Rašte naudojamų pasakojimo struktūrų. Chiazmas kuria persivertimo efektą ir dėl to naudojamas atsivertimo, atstatymo reikšmei pabrėžti, o centrinė pasakojimo dalis (jei tokia yra) paprastai žymi persivertimo momentą, aukščiausią pasakojimo įtampos tašką. *Tobito knygoje* persivertimo ašis yra Tobijo ir Saros malda (pav. 2).

²⁰ *Tobito knyga*, Rubšio ir Kavaliausko Biblija, LVK (katalikų) leidimas 1998 m., prieiga internetu: https://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_Tob_1, [žiūrėta 2026 05 11].

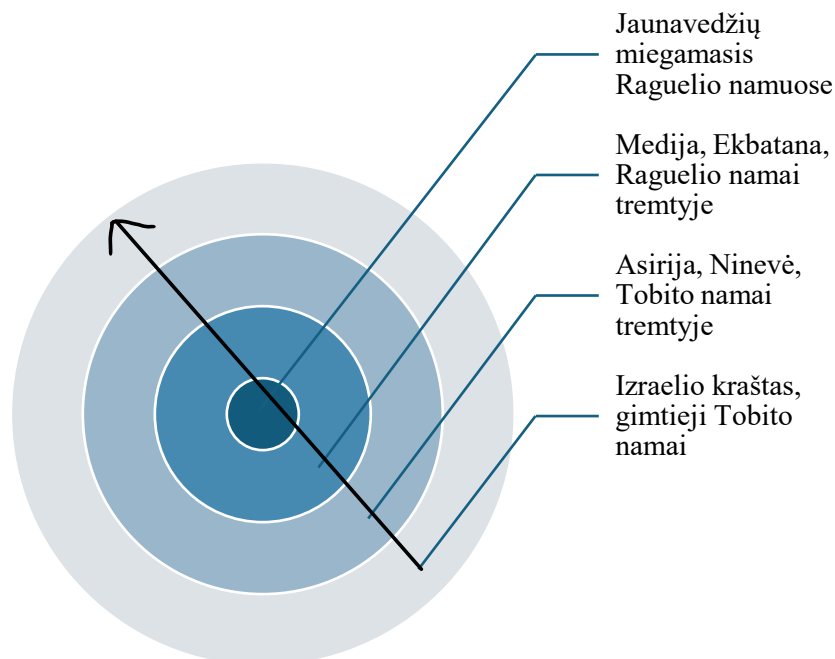
²¹ Visuotinė lietuvių enciklopedija, prieiga internetu: <<https://www.vle.lt/straipsnis/chiazmas/>>, [žiūrėta 2026 05 11].

Sekvencijų segmentai pirmoje pasakojimo pusėje	Ryšys	Sekvencijų segmentai antroje pasakojimo pusėje
I sekvencija. Tikėjimo praktika		V sekvencija. Tikėjimo liudijimas (Sankcijos fazė)
1. Įžanga (Tob 1, 1-2) Asirijos karaliaus Šalmanesero dienomis jis buvo paimtas į nelaisvę iš Tisbės (Tob 1, 2)	Nelaisvė	21. Išvada. Išsipildžiusi pranašystė (Tob 14, 11b-15) Prieš mirdamas jis išgirdo apie Ninevės sunaikinimą ir pamatė į Mediją varomus belaisvius, kuriuos Medijos karalius Kyaksares buvo paėmęs. (Tob 14, 15)
2. Tobito pasakojimas (Tob 1, 3 - Tob 2, 1-8) Aš, Tobitas, per visas savo gyvenimo dienas ėjau tiesos ir teismo keliais. Esu davęs daug išmaldos savo giminaičiams ir tautiečiams, ištremtiems su manimi į Ninevę Asirijoje. (Tob 1, 3)	Išmalda	20. Tikėjimo tradicija (Tob 14, 3-11a) Dabar tad, mano vaikai, uždedu jums šią pareigą: ištikimai tarnauti Dievui ir daryti, kas yra gera jo akivaizdoje. Ir jūsų vaikams turi būti įsakyta doriai elgtis, duoti išmaldą, laikyti širdyje Dievą ir šlovinti jo vardą visad nuoširdžiai ir visomis savo jėgomis. (Tob 14, 9)
II sekvencija. Tikėjimo krizė (Manipuliacijos fazė)		
3. Apakimas (Tob 2, 9 - Tob 2,11-14) Buvau neregys ketverius metus. (Tob 2, 10)	Aklumas	19. Naujas gyvenimas (Tob 14, 1-2) Jis buvo šešiasdešimt dvejų metų, kai neteko regėjimo, o atgavęs regėjimą jis gyveno patogiai, dalydamas išmaldą ir be paliovos šlovindamas Dievą ir išpažindamas Dievo didybę. (Tob 14, 2)
4. Tobito ir Saros malda (Tob 3, 1-15) Tuomet, širdgėlos apimtas, dejavau ir, kūkčiodamas pro ašaras, pradėjau melstis (Tob 3, 1)	Tobito malda	18. Tobito šlovinimo giesmė (Tob 13) Tada Tobitas tarė: „Tebūna pašlovinintas Dievas, kuris gyvena amžinai, nes jo karalystė tveria per visus amžius! (Tob 13, 1)
5. Rafaelio atsiuntimas (Tob 3, 16-17) Rafaelis buvo pasiųstas išgydyti jų abiejų (Tob 3, 17)	Rafaelis	17. Rafaelio apreiškimas (Tob 12, 1-22) Aš esu Rafaelis, vienas iš septynių angelų, kuriems leista tarnauti VIEŠPATIES Šlovės akivaizdoje (Tob 12,15)
III sekvencija. Pasitikėjimo išbandymas (Kompetencijos fazė)		IV sekvencija. Pasitikėjimo patvirtinimas (Atlikties fazė)
6. Pasiruošimas kelionei ir išvykimas (Tob 4-5) Sūnau, paruošk visa, kas reikalinga kelionei, ir keliauk su savo broliu. (Tob 5, 17)	Tobijo kelionė	16. Sugrįžimas ir Tobito išgydymas (Tob 11, 9-18) Ana, pribėgusi prie sūnaus, puolė jam ant kaklo (Tob 11, 9)
7. Žuvies pagavimas (Tob 6, 1-9) O tulžis vartojama patepti žmogaus akims, kai yra užkrikę ant jų baltieji šlakai. Patepus ja akis, reikia tik papūsti į baltuosius šlakus, ir jos bus išgydytos. (Tob 6, 9)	Regėjimo atstatymas	15. Rafaelio nurodymai (Tob 11, 1-8) Patepk jo akis žuvies tulžimi. Baltuosius šlakus vaistas sutrauks, ir jie nukris jam nuo akių. Tavo tėvas atgaus regėjimą ir matys šviesą. (Tob 11, 8)

Sekvencijų segmentai pirmoje pasakojimo pusėje	Ryšys	Sekvencijų segmentai antroje pasakojimo pusėje
8. Vestuvių rekomendacija (Tob 6, 10-18) Šianakt aš pasikalbėsiu su jos tėvu apie mergaitę, kad galėtume laikyti ją savo nuotaka. Sugrįžę iš Rages, atšvėsime jos vestuves. (Tob 6, 13)	Vestuvės	14. Saros kraitis (Tob 10, 7b-14) Raguelis tad nedelsdamas davė Tobijui jo žmoną Sarą ir pusę visos savo nuosavybės: vergų ir vergių, jaučių ir avių, asilų ir kupranugarių, drabužių, pinigų ir namų ūkio reikmenų. (Tob 10, 10)
9. Vedybų sutartis (Tob 7, 1-13) Paskui Raguelis papjovė iš kaimenės aviną ir surengė jiems labai nuoširdų priėmimą. (Tob 7, 8)	Vaišės	13. Vestuvių šventimas (Tob 8, 19- Tob 9) Nuėjęs prie kaimenės, jis parinko du jaučius bei keturis avinus ir įsakė, kad jie būtų papjauti. Taigi buvo pradėta ruošti. (Tob 8, 19)
10. Pirmoji naktis (Tob 7, 14-Tob 8, 1-5a) Jie tad, paėmę vaikina, nuvedė jį į miegamąjį. (Tob 8, 1)	Miegamasis	12. Miegamojo paslaptis (Tob 8, 9b-18) Ji tad pasiuntė tarnaitę, kuri užsidegė lempą ir, atidariusi miegamojo duris, įėjo. (Tob 8, 13)
11. Tobijo ir Saros malda (Tob 8, 5-9a) Ji tad atsikėlė, ir jiedu ėmė melstis, maldaudami, kad būtų apsaugoti. (Tob 8, 5a) Ir jiedu abu tarė: „Amen! Amen!“ Tada atsigulė nakčiai. (Tob 8, 8-9)		

Šaltinis: sudaryta autorės

Chiazminę pasakojimo struktūrą atitinka laiko ir erdvės kaita bei atlikėjų patalpinimas erdvėse. Visą pasakojimą gaubia Izraelio kraštas, t. y. sava erdvė, kurioje iki tremties gyveno pasakojimo veikėjai ir į kurią buvo tikimasi sugrįžti po tremties. Tremties laikotarpiu titulinis veikėjas yra perkeliamas gyventi į Asiriją, svetimą nukariautojų žemę. Ninevės miestas Asirijoje yra Tobito namai tremtyje, iš kurių jo sūnus Tobijas išvyksta į kitą žydų tautos tremties vietą – Medijos karalystę – ir vėliau iš jos sugrįžta į savo tėvo namus. Medijos mieste Ekbatanoje, Raguelio namuose, Tobijas susitinka su savo būsima žmona Sara. Tuose namuose yra dar viena erdvė – „tas kambarys“, kuriame vestuvių naktį jau buvo nužudyti septyni Saros jaunikiai. Tai yra mirties vieta, į kurią iš pradžių įvedama Sara, o paskui – ir Tobijas. Šioje centrinėje pasakojimo vietoje įvyksta esminis persivertimas iš mirties į gyvenimą, pakreipiantis įvykius priešinga linkme. Taigi, visos pasakojimo erdvės, kurias pereina veikėjai, yra išsidėsčiusios koncentriškai aplink pačią svarbiausią erdvę – jaunavedžių miegamąjį (pav. 3).

Šaltinis: sudaryta autorės

Pasakojime pasirodo dvi papildomos erdvės – Rages miestas Medijoje, kuriame palikti Tobito pinigai, ir antgamtinė amžinybės erdvė, įvardinama kaip „šlovingojo Dievo akivaizda“, iš kurios į žemę yra siunčiamas angelas Rafaelis. Ši neregima, anapusinė paslapties vieta pasakojime kuria gretutinę figūratyvinę izotopiją ir dėl to jam suteikia parabolės bruožų.

Pasakojimas vyksta su dialogų, maldų, pamokymų intarpais, kurie yra reikšmingi teksto segmentavimui nes, nors pasakojimo erdvė nesikeičia, tačiau keičiasi veikėjų būsenos. Pagrindiniai būsenų transformacijos momentai pasakojime pažymėti veikėjų maldomis (pav. 4).

pav. 4 Maldų vieta pasakojime

Pradžia	Tobito teisumas ir nelaimė Tob 1-3,6	Saros nelaimė Tob 3,7-15	Rafaelio pasirodymas Tob 3,16-5	Tobijo kelionė Tob 6	Tobijo ir Saros vestuvės Tob 7-8	Pinigų atgavimas Tob 9	Tobijo sugrįžimas ir Tobito išgydymas Tob 10-11	Rafaelio apreiškimas Tob 12	Šlovinimas ir pranašystė Tob 13-14	Pabaiga
	Tobito malda	Saros malda			Tobijo ir Saros malda, Raguelio malda		Tobito malda		Tobito šlovės giesmė	

Šaltinis: sudaryta autorės

Šiame darbe veikėjų judėjimas erdvėje naudojamas kaip pagrindinis kriterijus teksto segmentavimui, kuris yra derinamas su veikėjų būsenų kaitos kriterijumi. Vadovaujantis šiais kriterijais ir atsižvelgiant į šio darbo temą, išskirtos penkios sekvencijos, atitinkančios skirtingas naratyvines fazes:

- I sekvencija – Tikėjimo praktika. Įžanga
- II sekvencija – Tikėjimo krizė. Manipuliacijos fazė
- III sekvencija – Pasitikėjimo išbandymas. Kompetencijos fazė
- IV sekvencija – Pasitikėjimo patvirtinimas. Atlikties fazė
- V sekvencija – Tikėjimo liudijimas. Sankcijos fazė

Toliau šios sekvencijos analizuojamos, siekiant atskleisti tikėjimo ir pasitikėjimo reikšmes bei jų struktūrą *Tobito knygos* pasakojime, pereinat nuo naratyvinio lygmens prie prasminių struktūrų analizės.

III. TIKĖJIMO IR PASITIKĖJIMO REIKŠMĖS TOBITO KNYGOJE

1. Tikėjimo praktika

Pirmąją sekvenciją sudaro pasakotojo įžanga ir sudėtinis segmentas, apimantis Tobito istorijos pasakojimą pirmuoju asmeniu, kuris skiriamas į dvi dalis: Tobito tikėjimo praktika iki tremties ir tremtyje. Segmentus atskiria laiko ir vietos nuorodos, tačiau jungia atlikėjo (sakytojo) veikimo izotopija.

Įžanga (Tob 1,1-2)

Įžangoje trečiojo asmens pasakojimu pristatoma titulinio veikėjo kilmė, kilmės vieta ir steigiamos pasakojimo laiko aplinkybės. Pasakojimo laiko ir erdvės rėmai brėžiami leksema *nelaisvė*, žyminčia istorinį žydų tautos laikotarpį tarp išėjimo iš savos žemės į svetimą ir sugrįžimo, ir leidžiančia išskirti erdvinę opoziciją savas kraštas vs svetimas kraštas. Įžangoje įvardintas vietos keitimas nėra susijęs su subjekto norėjimu („jis buvo paimtas į nelaisvę“), todėl turi visos tautos būsenai būdingą disforinę konotaciją. Nelaisvės ir tremties būseną yra modalizuota kaip negalėjimas būti²² savo žemėje, o veikimas, esant šiai būsenai, kaip negalėjimas grįžti ir negalėjimas vykdyti įprastos veiklos.

Tobito pasakojimas (Tob 1,3 - Tob 2,1-8)

Pasakotojo asmens pasikeitimas kaip kriterijus leidžia išskirti titulinio veikėjo pasakojimą apie save kaip atskirą segmentą, atskiriantį pasakotojo ir veikėjo perspektyvas. Pasakojimo pradžioje Tobitas įvardina savo teminį vaidmenį – teisusis: „Aš, Tobitas, per visas savo gyvenimo dienas ėjau tiesos ir teismo keliais.“ Gyvenimo kaip kelionės figūra reiškia nuolatinį subjekto judėjimą, siekiant tiesos ir teismo. Tobito įvardinama jo tremties vieta – Ninevės miestas Asirijoje, minimas pasakojimo pradžioje ir pabaigoje, žymi apgaubtą, uždarą svetimą erdvę, nelaisvės, kaip laikinos būties, vietą, kuri yra priešinama su sava žeme, Izraelio kraštu, ir jame esančiu miestu – Jeruzalė, „kuris buvo iš visų Izraelio giminių išrinktas, idant jos visos atnašautų auką toje vietoje, kur buvo Šventykla, Dievo buveinė“. Jeruzalė išryškėja kaip izraeliečių tikėjimo centras, religinės praktikos – aukų atnašavimo – ir susitikimo su Dievu vieta.

Pasakojimo pradžioje Tobitas pamini savo giminės disjunkciją su Dievo garbinimo vieta Jeruzalėje: „visa mano protėvio Naftalio giminė jau buvo palikusi Dovydo namus ir Jeruzalę“, ir konjunkciją su kita aukų atnašavimo vieta „ant visų Galilėjos kalnų ir tam veršiui, kurį Izraelio karalius Jeroboamas buvo pastatęs

²² Darbe naudojami A. J. Greimo pasiūlyti būsenų modalizacijų įvardijimai iš „Apie buvimo modalizavimą“, *Semiotika*, iš prancūzų k. vertė Rolandas Pavilionis, Vilnius: Mintis, 1989, p. 312.

Dane“. Erdvinė opozicija Jeruzalė vs Galilėjos kalnai žymi ir aksiologinę opoziciją, figūratyviai išreiškiamą kaip Šventykla Jeruzalėje vs veršis Dane, turinčią temines vertes tikėjimas Dievu vs stabmeldystė.²³ Pagrindinis skirtumas tarp Dievo ir stabo yra /gyvumo/ semos buvimas ar nebuvimas.²⁴

gyvasis Dievas vs stabas

/Gyvumo/ sema suteikia Dievui žinojimo, norėjimo ir galėjimo modalumus ir dėl to galimybę užmegzti ir palaikyti intersubjektinį ryšį.

Tobito teismo reikšmė kuriama per opoziciją jo giminės praktikuojamam stabų garbinimui, o reguliariai pasikartojantis erdvės keitimas, keliaujant iš savo namų į Jeruzalę, rodo, kad jo naratyvinė programa (NP) yra ištikimybės Mozės įstatymo įsakams laikymasis: „O aš savo ruožtu dažnai vienas keliaudavau į Jeruzalę šventėms, kaip įsakyta visam Izraeliui amžinu įsaku“. Amžinas įsakas nurodo per Mozę sudarytą Jahvės Sandorą su Izraelio tauta, t. y. pasitikėjimo sutartį, kuria remiasi jų santykis, ir kuri yra Tobito tikėjimo pagrindas²⁵. Tobito tikėjimas iki tremties reiškiasi uoliu pasitikėjimo sutarties vykdymu – reguliariai pasikartojančia aukų atnašavimo praktika: keliaudavau, skubėdavau, duodavau, sumokėdavau, atnešdavau, o pats Tobitas išryškėja kaip pragmatinio veikimo subjektas, modalizuotas žinojimo, ką turi daryti, norėjimo tai daryti ir galėjimo tai daryti, t. y. jis vienu metu yra žinantis subjektas, norintis subjektas ir galintis subjektas. Tokia modalumų pilnatvė daro Tobitą autonomišku ir sau pakankamu subjektu.

Pirmoje šio segmento dalyje kuriamos keliavimo ir teismo izotopijos, pristatomi du nauji atlikėjai – Tobito žmona ir sūnus, tačiau jų reikšmė apibrėžiama tik įstatymo rėmuose, kaip endogamijos įsako vykdymas: „Užaugęs vedžiau Aną, moterį iš mūsų klando. Ji pagimdė man sūnų, kurį pavadinau Tobiju.“ Todėl šie elementai vertintini kaip priklausantys Tobito teismo izotopijai.

²³ Stabmeldystė izraeliečiams draudžiama Dievo įsakymu: „Nedirbsite sau stabų. Nesistatysite statulų ar šventųjų stulpų nei statysitės savo krašte akmenų su įraižytais {stabais}, kad juos garbintumėte, nes aš esu VIEŠPATS, jūsų Dievas. ² Švęskite mano šabus ir laikykite pagarboje mano šventovę: aš esu VIEŠPATS. (Kun 26, 1-2)

²⁴ Jų stabai iš sidabro ir aukso, jie - žmogaus rankų darbas. Jie turi burnas, bet nekalba; turi akis, bet nemato; turi ausis, tačiau negirdi; turi nosį, bet nesuuodžia; turi rankas, bet nepaliečia; turi kojas, bet nevaikšto. Jie nekalba savo gerkle. Į juos panašūs yra tie, kas juos padaro ir jais pasitiki. Izraeli, pasitikėk Viešpačiu! Jis jūsų pagalba ir skydas. (Ps 115, 4-9)

²⁵ Prie Sinajaus kalno paskelbti gyvenimo ir kulto nuostatai bei Izraelio sudaryta Sandora su Dievu aprašomi *Išėjimo knygoje*: Tada, paėmęs sandoros knygą, Možė ją garsiai perskaitė žmonėms. O žmonės sakė: „Visa, ką VIEŠPATS pasakė, vykdysime ir būsimės klusnūs“. Možė paėmė kraują ir juo pašlakstė žmones, tardamas: „Tai kraujas sandoros, kurią VIEŠPATS sudarė su jumis pagal visus šiuos žodžius“. (Iš 24, 7) {Viešpats} atsakė: „Štai aš sudarau sandorą. Visai tavo tautai reginti padarysiu tokius nuostabius darbus, kokių nėra buvę padaryta visoje žemėje ar kokioje nors tautoje. (Iš 34, 10) Mozei duoti įstatatai ir įsakymai, ypač aukojimo apeigos, detalai aprašomi *Kunigų knygoje*.

Antros segmento dalies ribą žymi tremties įvykis ir dėl jo pasikeitusi pasakojimo erdvė bei pasakotojo būseną: „Prasidėjus trėmimui į Asiriją, aš buvau paimtas ir patekau į Ninevę kaip belaisvis”. Šis pokytis sutrikdo Tobito NP, įvyksta iki tol buvusio reguliaraus veikimo pertrūkis. Dėl disjunkcijos su savo kraštu ir negalėjimo į jį sugrįžti Tobitas nebegali praktikuoti savo tikėjimo taip, kaip tai darė iki tremties, t. y. keliauti į Jeruzalės šventyklą su atnašomis. Todėl savo ištikimybę Įstatymui jis praktikuoja kitoje – maisto švarumo įsakų laikymosi – plotmėje: „Visi mano giminaičiai ir mano tautiečiai valgė pagonių maistą, bet aš savo ruožtu saugojau ir pagonių maisto nevalgiau.”²⁶ Čia išryškėja tikėjimo opozicija žydai vs pagonys, o taip pat tremtiniais izraeliečiams kylantis iššūkis išlaikyti ištikimybę Sandorai, gyvenant svetimoje šalyje, taigi, tremtis pasakojime įgyja izraeliečių tikėjimui nesaugios vietos reikšmę. Kaip ir iki tremties, Tobitas savo teisumo reikšmę kuria, supriešindamas savo ir visų kitų giminaičių vykdomą praktiką, tokiu būdu pasirodydamas kaip teisus, bet vienišas veikimo subjektas. Nors būsenos prasme Tobitas prisijungia prie savo giminės, tapdamas belaisviu, teisumo prasme jis lieka atsiskyręs.

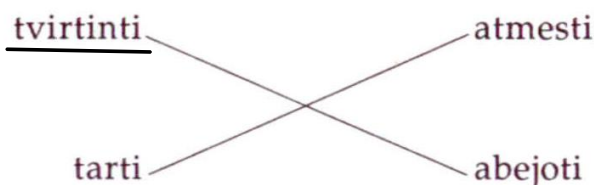
Šioje sekvencijoje Tobitas atskleidžia ir savo tikėjimo logiką – įsitikinimą, kad yra neginčijamas priežastinis ryšys tarp Įstatymo laikymosi ir Dievo palaimos: „Kadangi tarnavau Dievui iš visos širdies, Aukščiausiasis suteikė man malonę ir gerą vardą Šalmanesero akyse”. Tokio įsitikinimo pagrindas yra jau minėta Sandora, kuria remiantis, visas gėris kyla iš Dievo palaiminimo, o atsiskyrimas nuo Jo pritraukia visas grėsmes. Per palaiminimus Dievas kuria tvarką, kurios dėka žmonės gali klestėti, o palaiminimas įgyjamas, laikantis Sandoros ir vykdamas Jo įsakymus. Įsakymų laužymas užtraukia praeiksmą ir visas iš to kylančias pasekmes.²⁷ Taigi, Tobitas pasirodo kaip kognityvinis veikėjas, interpretuojantis įvykius, remdamasis savo žinojimu apie Sandorą. A. J. Greimas interpretacinį veiksmą apibūdina kaip „tiesos” atpažinimą, t. y. to, kas teikiama, atitikimą mūsų pačių kognityviniam žinojimo/tikėjimo universumui.²⁸ Aiškėja, kad Tobito kognityvinį universumą sudaro atlygio logika, o jo tvarką užtikrina Įstatymas. Tai yra Sandora pagrįstas kolektyvinis izraeliečių tautos universumas. Interpretuodamas savo „patyrimo duomenis”, Tobitas palygina tai, kas jam nutinka, su tuo, ką jis žino apie Sandorą, t. y. su savo žinojimo referenciniu universumu, ir patvirtina patirties ir žinojimo fragmentų

²⁶ Maisto švarumo įsakymai aprašomi Kunigų knygoje (Kun 20, 25-26).

²⁷ „Štai! Šiandien padedu prieš jus palaiminimą ir praeikimą. Palaiminimą, jei paklusite VIEŠPATIES, jūsų Dievo, įsakymams, kuriuos šiandien jums duodu, ir praeikimą, jei nepaklusite VIEŠPATIES, jūsų Dievo, įsakymams, bet trauksitės iš kelio, kurį šiandien jums duodu, eidami paskui kitus dievus, kurių nepažinojote. (Įst 11, 26-28) Todėl laikykitės ištikimais visų šios Sandoros žodžių, idant jums sektųsi visur, ką darote. (Įst 29, 8)

²⁸ Algirdas Julius Greimas, „Žinojimas ir tikėjimas: vienas kognityvinis universumas“, iš prancūzų k. vertė Rolandas Pavilionis, *Baltos lankos*, Nr. 12, Vilnius: Baltos lankos (2000), 17.

atitikimą. A. J. Greimo sudarytame episteminame kvadrato²⁹ (žemiau) šis veiksmas atitinka poziciją /tvirtinti/.

Galima teigti, kad Tobito tikėjimas tolygus žinojimui: jis žino, ką reikia daryti, kad gautų Dievo malonę, pagal šį žinojimą veikia, o jo patirties duomenys veikia kaip tikėjimo įrodymas.

Tremtyje Tobitas išlieka aktyviu atlikėju, dažnai keičiančiu erdves, tik čia jo ankstesnį judėjimą į Jeruzalę pakeičia judėjimas į Mediją, vykdamas Asirijos karaliaus Šalmanesero įgaliojimus: „Aš pirkdavau visa, ko jam reikėdavo. Retkarčiais, jam gyvam esant, nuvykdavau į Mediją nupirkti jam prekių.“ Šioje pasakojimo vietoje Tobitas įgyja teminį karaliaus įgaliotinio vaidmenį, kuris reiškia esantį pasitikėjimo santykį tarp karaliaus ir Tobito, vykdamas finansinius įgaliojimus. Tobito veiklos tolydumas, vykdamas karaliaus užduotis, atkartoja jo veiklos tolydumą, vykdamas Įstatymą, ir atskleidžia Tobitą esant uoliu ir patikimu tiek dangiškojo, tiek žemiškojo valdovo įsakymų vykdytoju. Maža to, pasitikėjimo santykį Tobitas projektuoja toliau, tapdamas ne tik patikimu, bet ir pasitikinčiu subjektu: „Būdamas Medijos šalyje, palikau dešimt sidabrinių talentų pas giminaitį Gabrio sūnų Gabaelį, gyvenantį Rages mieste, Medijoje.“ Atidėtą, kitam subjektui patikėtą turtą galima vertinti kaip depozito figūrą, per kurią į pasakojimą įvedamas naujas vertės objektas, ir kurio atsiimti Tobitas vėliau išsiųs savo sūnų.

Pasikeitus pasakojimo erdvei (perėjus iš savos žemės į svetimą) ir būsenai (perėjus iš pastovumo į laikinumą, iš laisvės į nelaisvę), pragmatinis Tobito veikimas, atliekant teisumo darbus, išlieka pastovus, tačiau darbų pobūdis skiriasi. Tobito tikėjimas tremtyje reiškiasi nebe piligrimystėmis į Jeruzalę, o pasikartojančia artimo meilės praktika – išmalda ir mirusiųjų laidojimu. Pastaroji pasakojime įgyja gyvybei pavojingos veiklos reikšmę: nepaisydamas jam kylančios mirties grėsmės ir aplinkinių pašaipos, Tobitas nuosekliai tęsia šią praktiką. Toks atkaklus veikimo kartojimas susieja jo norėjimo veikti modalumą su tikrumo modalumu, suteikdamas jam pateminį „fanatiko“ vaidmenį.

²⁹ Algirdas Julius Greimas, „Žinojimas ir tikėjimas: vienas kognityvinis universumas“, iš prancūzų k. vertė Rolandas Pavilionis, *Baltos lankos*, Nr. 12, Vilnius: Baltos lankos (2000), 17.

Apibendrinant, I sekvencijoje kuriama tikėjimo kaip praktikos reikšmė, siejama su episteminio tikrumo modalumu, steigiamas naratyvinis titulinio veikėjo – Tobito programa, atskleidžiamas jo kognityvinis universumas. Tobitas prisistato kaip ištikimas, bet vienišas Sandoros įsakymų vykdytojas, dėl savo įsitikinimų tvirtumo ir veiklos nuoseklumo įgyjantis pateminį fanatiko vaidmenį. Jo tikėjimas atsiskleidžia pragmatinėje plotmėje, kurioje yra aktualizuojamas ir patvirtinamas per darbus. Ši tikėjimo samprata atitinka Jokūbo laiške išsakytą mintį: „Kas iš to, mano broliai, jei kas sakosi turįs tikėjimą, bet neturi tikėjimo darbų?!“ (Jok 2,14). Tobitas pasirodo kaip patikimas subjektas tiek vertikaliame santykiu su Dievu, tiek horizontaliame – su karaliumi, o taip pat ir pasitikintis subjektas žmogiškoje plotmėje.

2. Tikėjimo krizė

II sekvencijoje analizuojama, kaip tikėjimas pasakojime reiškiasi tada, kai subjektas praranda galėjimą veikti, patiria episteminį netikrumą ir nebegali savo santykio su Dievu pagrįsti pragmatiniu veikimu. Pradinę sekvencijos ribą žymi apakimo įvykis, kuris transformuoja Tobito būseną iš aktyvaus veikimo subjekto į pasyvų būsenos subjektą ir inicijuoja jo tikėjimo krizę.

Apakimas (Tob 2,9 - Tob 2,11-14)

Nelaimingas įvykis Tobitą ištinka iš karto po to, kai jis, palaidojęs mirusįjį, atsigulė savo kieme prie sienos: „Kadangi buvo karšta, savo veidą palikau neuždengtą, nežinodamas, kad ant sienos virš mano galvos tupi žvirbliai. Jų karštos išmatos užkrito man ant akių ir sukėlė baltuosius šlakus.”³⁰ Tobito apakimas figūratyviai atitinka tai, ką E. Landowski apibūdina kaip estetinio atsitikimo logiką – įvykį, kuris neturi priežastinio pagrindo pasakojimo tėkmėje ir staiga nutraukia prasminį tolydumą.³¹

Subjekto bandymai pakeisti savo būseną, kreipiantis į gydytojus, baigiasi nesėkme. Dėl silpnėjančios ir galiausiai prarastos regos Tobitas praranda pragmatinį galėjimo veikti modalumą. Kartu jis įgyja reikėjimo modalumą, nes nebegali pats savimi pasirūpinti ir dėl to tampa priklausomu nuo kitų pagalbos. Ši negalėjimo veikti būseną yra ekstensyvi: „Buvau neregys ketverius metus” Įvykusi modalumų transformacija pakeičia subjekto statusą iš aktyvaus į pasyvų (iš veikiančio į kito veikiamą), pasikeičia jo santykis su kitais ir teminis vaidmuo iš pagalbos teikėjo, vargšų šelpėjo, mirusiųjų laidotojo į vargšą, kuriam reikalinga šalpa ir kitų pagalba. Iš veikimo režimo jis pereina į būsenos režimą, iš davimo santykio į priėmimo santykį. Taigi, pasakojime aklumas funkcionuoja kaip priešininkas, nutraukęs Tobito

³⁰ T. y. kataraktą.

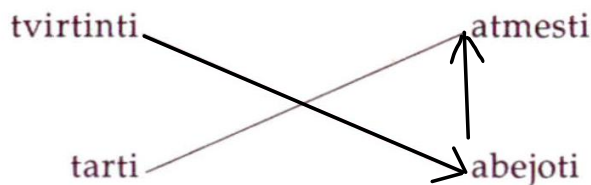
³¹ Eric Landowski, *Prasmė anapus teksto*, iš prancūzų k. vertė Paulius Jevsejevas, Vilnius: Baltos lankos, 2015, p. 194.

„teisumo” programą ir atėmęs iš jo galimybę savo tikėjimą legitimuoti per darbus, kurie iki tol veikė kaip jo teisumo patvirtinimas.

Aklumas ne tik nutraukia pragmatinį Tobito veikimą, bet ir destabilizuoja jo tikėjimo modalumą. Praradęs regėjimą, jis nebegali atlikti episteminio akto – patikrinti naujos informacijos atitikimo savo referenciniam žinojimo universumui. Šis negalėjimas atskleidžiamas per konfliktą su žmona Ana:

Tuo metu taip pat ir mano žmona Ana dirbo už atlyginimą moters darbus, verpė vilnas ir audė audeklus. Kai ji įteikdavo, kas buvo užsakyta, mokėdavo jai atlygi. Kartą, septintą Dystros mėnesio dieną, kai ji pabaigė audinį ir nusiuntė jį savo užsakovams, jie užmokėjo jai visą atlygį ir dar pridėjo ožiuką vaišėms. Atvestas į mano namus, ožiukas ėmė mekenti. Aš tad, pasišaukęs ją, paklausiau: „Iš kur tu gavai tą ožiuką? Ar tikrai jis nėra vogtas? Sugrąžink jį savininkams, nes mes neturime teisės valgyti to, kas vogta“. Bet ji man atsakė: „Ne, jis buvo man duotas kaip dovana prie atlyginimo“. Vis dėlto aš ja netikėjau ir paliečiau sugrąžinti jį savininkams.

Ožiuko figūra pasakojime veikia kaip netikėtumo elementas, priedas prie atlyginimo, kuris nebuvo numatytas numanomoje Anos ir jos darbdavio sutartyje ir dėl to sutrikdo iki tol buvusį darbo ir atlygio tolydumą (įteikdavo-mokėdavo). Būtent ši netikėta dovana sutrikdo ir Tobito būseną: iš iki tol buvusio tikrumo jis pereina į abejonę („Ar tikrai jis nėra vogtas?”), o iš jos – į atmetimą („aš ja netikėjau”). Episteminiam kvadrato atitinka perėjimą iš pozicijos /tvirtinti/ į pozicijas /abejoti/ ir /atmesti/.

Šis nenumatyto priedo atmetimas rodo Tobito kognityviniame universume esant sustabarėjusią atlygio logiką, kurioje nėra vietos neužtarnautai dovanai. Šio paviršiaus Tobitas negali priimti, nes jis neatitinka jo ankstesnio žinojimo, todėl jis pereina iš pasitikėjimo į įtarumo režimą. Tokia episteminė būsenos destabilizacija pažeidžia intersubjektinį Tobito pasitikėjimo santykį su žmona. Į nepagrįstą abejonę ir tiesos atmetimą, Ana reaguoja priekaištu: „Tuomet ji, man atsakydama, tarė: „Kurgi tavo išmaldos? Kurgi tavo gerieji darbai? Štai! Visi žino, kokį atpildą esi už juos gavęs!”³² Šis priekaištas yra nutaikytas į pačią Tobito tikėjimo esmę, jo tikėjimo pagrindą – atpildo logiką. Anos išsakyta tiesa prieštarauja

³² Šviesos-tamsos simbolizmas bibliniuose pasakojime yra reikšmingas. Senovės judaizme buvo įsišaknijęs požiūris, kad Dievas apdovanoja teisiuosius šviesa ir regėjimu, o nedoruosius baudžia tamsa ir aklumu. Šviesa buvo siejama su sėkme, saugumu, viltimi, pačiu gyvenimu, dieviškuoju vedimu ir aiškumu. Tamsa – su nesupratimu, nesorientavimu, baime, Dievo pasislėpimu, ir mirtimi. Tamsoje esantis žmogus nebejaučia Dievo palaimos, artumo, paguodos. Remiantis tuo, galima numanyti, kad Tobitas yra ne tik apakęs fiziškai, bet jaučiasi klaidžiojantis sielos tamsoje, negebėdamas įžvelgti Dievo plano.

kognityviniam Tobito universumui: jį ištikęs „atpildas“ už Įstatymo laikymąsi neatitinka to, kuris buvo žadėtas Sandoroje. Dėl šio prieštaravimo Tobitas negali integruoti savo patirties į savo žinojimo referencinį universumą, negali atsakyti į klausimą, kurį jam prikišamai uždavė žmona, – kodėl už savo teismo darbus jis gavo akivaizdžiai neteisingą atlygį. Ši negalėjimo būsena žymi sutrikdytą teisingumo sampratą ir tikėjimo krizę, kuri pasakojime reiškiasi kaip atotrūkis tarp to, kas buvo žadėta, ir to, kas įvyko. Šioje vietoje išryškėja poleminė struktūra: Tobito patirtis yra neigiamai sankcionuojama ne tik intersubjektiniu lygmeniu santykiyje su Ana, bet ir sociumo akivaizdoje – „Visi žino!“

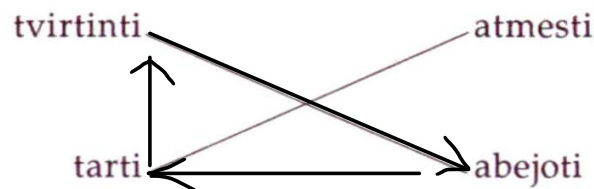
Tokia sankcija sustiprina subjekto stokos būseną: Tobitas ne tik kenčia, bet ir negali suprasti savo situacijos. Taip jis pereina iš saugios žinojimo būsenos, pasakojime siejamos su regėjimo figūra, į pažeidžiamą nežinojimo būseną, išreiškiamą aklumo figūra. Pasikeitusio episteminio modalumo pasekmė – afektinė reakcija į episteminį lūžį, kurią pats Tobitas įvardina kaip širdgėlą: „Tuomet, širdgėlos apimtas, dejavau ir, kūkčiodamas pro ašaras, pradėjau melstis.“³³ Tobito širdgėla, išreiškiama dejonės ir raudos figūromis, įtvirtina nekaltai kenčiančiojo teminį vaidmenį, per kurį atsiveria tiesioginis santykis su Dievu maldoje. Būdamas bejėgiškumo būsenoje, Tobitas į įžanginį būvį gali grįžti tik per galėjimą pasitikėti Dievu kaip lėmėju. Pasitikėjimo parasinonimų analizė rodo, kad pasitikėjimą apibrėžia besąlygiškas, absoliutus, „aklas“, tvirtas įsitikinimas asmens teisumu, gebėjimu, pažadu. Jis išreiškia priklausomybės ryšį tarp asmenų. Sangražinė konstrukcija galėtų rodyti aktantinį sinkretizmą (veikimo subjekto ir būsenos subjekto sutapimą), jeigu būtų kalbama apie pasitikėjimą savimi. Bet šiuo atveju pasitikėjimas rodo būsenos subjekto (pasitikinčiojo) santykį su veikimo subjektu (tuo, kuriuo pasitikima). Kita vertus, sangražinė veiksmazodžio forma rodo būsenos subjekto aktyvumą, pasitikėjimą kaip aktyvų veiksmą, pasirinkimą. Malda žymi būsenos subjekto tapimą veiksmo subjektu, pasijos perėjimą į veikimą, nes malda yra veiksmas – pasitikėjimo lėmėju aktas.

Tobito malda (Tob 3,1-7)

Tobito malda išskirtina kaip atskiras segmentas, nes pasikeičia pasakojimo adresantas, ir skaitytojas yra įtraukiamas į asmeninį Tobito santykį su Dievu, į kurį jis kreipiasi žodžiais: „Teisus esi, VIEŠPATIE, ir

³³ Graikiškame tekste širdgėla įvardinama žodžiu *ὀδύνης* (odunēs), reiškiančia intensyvią vidinę skausmą, kuris gali būti fizinis, emocinis ar dvasinis. Tai nėra momentinis nemalonus jausmas, bet ilgai trunkanti veriančio skausmo būsena, apimanti visą žmogų. Šis žodis kildinamas iš *δυνώ* (dunó), kuris reiškia leisti, eiti žemyn, skęsti. Bibliniame kontekste *δυνώ* (dunó) vartojamas, kalbant apie saulės nusileidimą, ir žymi laiko ribą. Saulėlydis, kaip riba (slenkstis) tarp dviejų dienų. Biblijoje turi simbolinę senos pabaigos ir naujo pradžios reikšmę, o kultūriniame-istoriniame kontekste žymėjo Šabo pabaigą, t.y. laiką, kai nustoja galioti Mozės Įstatymai, ribojantys tam tikras veiklas. Pasinaudojant graikiško teksto žodžiu, Tobito būseną galima vertinti kaip ribinę, kuri gali būti emociškai mirtina, jeigu patiriama atsiskyrimas nuo Dievo malonės, kuri guodžia. Emociškai mirtina reiškia, kad ši būsena naikina žmogaus gebėjimą funkcionuoti, didina nusivylimą, atima džiaugsmą ir veda link prasmės ar vilties netekimo. Šis aprašymas leidžia patikslinti, kad patirdamas širdgėlą, Tobitas artėja link ribos, kuri yra mirtis.

visi tavo darbai yra teisingi!” Tai yra valingas komunikacijos veiksmas, nutraukiantis prieš tai buvusią afektinę būseną. Skirtingai nei santykiyje su žmona, santykiyje su Dievu Tobitas išlaiko episteminių tvirtumą, patvirtindamas Dievo teisumą ir teisingumą. Tai rodo kitokį – vertikalų ir epistemiškai stabilų – šio santykio statusą, priešingą konfliktiniam santykiui su Ana. Kenčiantis Tobitas nekelia klausimo *kodėl* nelaimės jį ištiko, nepaisant teisumo, tačiau tapatinasi su visa tauta ir jos neteisumu, taip bandydamas pateisinti „Dievo bausmę”: „Juk tavo įsakymų nesilaikėme, nėjome tiesos keliu tavo akivaizdoje.” Nepaisant asmeninės patirties neatitikimo Dievo teisingumo sampratai, Tobitas negali jos atmesti, nes tai reikštų jo kognityvinio universumo griūtį. Todėl iš tvirtumo pozicijos perėjęs į abejonę, jis daro prielaidą, kad asmeninės nelaimės jį ištiko dėl visos tautos neteisumo ir per tai grįžta į logiškai pagrįsto tvirtumo poziciją:

Tobito maldoje pasirodo Dievo, kaip lėmėjo, paveikslas, apibūdinamas kaip teisus ir teisingas, o taip pat gailestingas. Tačiau turbūt svarbiau tai, kad Tobitas savo Dievui priskiria /gyvumo/ semą, išreiškiamą leksemomis *prisimink, pažvelk, nebausk* ir kt., ir suponuojančiomis abipusio ryšio galimybę.

Dėl aklumo pasikeitusi Tobito būseną ir jį ištikusi tikėjimo krizė pakeičia ir jo, kaip subjekto, NP. Nebegalėdamas savo darbais pasiekti teisumo ir atsakyti į jam metamą priekaištą, jis trokšta mirties, tačiau šio troškimo nesiima įgyvendinti pats, o jo įgyvendinimą deleguoja savo lėmėjui:

*Užtat dabar elkis su manimi,
 kaip tau patinka,
 įsakyk atimti iš manęs gyvasties alsavimą,
 kad būčiau išlaisvintas
 iš žemės varžtų
 ir virsčiau dulkėmis.
 Juk mirti man geriau, negu gyventi,
 kadangi turėjau klausytis užgaulingų apkalbų,*

*mane pribloškė širdgėla*³⁴.

Įsakyk, VIEŠPATIE, kad būčiau išvaduotas

*iš šios kančios,*³⁵

išvaduok mane, kad galėčiau eiti į amžiną buveinę,

*ir nenugrėžk, VIEŠPATIE, nuo manęs savo veido.*³⁶

Kreipimasis į Kitą maldoje, kaip sakytinės komunikacijos veiksmas, kuriuo užmezgamas intersubjektinis ryšys, vertintinas kaip pasitikėjimo aktas. Šiuo aktu subjektas patvirtina savo tikėjimą lėmėjo teisingumu ir gailėstingumu ir deleguoja jam savo norėjimo bei galėjimo modalumus. Toks modalumų perkėlimas reiškia besąlygiško atsidavimo kito valiai santykį, kuris, kartu su maldoje atsiskleidusia antgamtinė perspektyva, figūratyviai išreiškiama kaip amžinoji buveinė, išplečia laiko ir erdvės ribas, sumažina subjekto kęsimo būsenos intensyvumą ir ją stabilizuoja.

Pastebėtina, kad tekste nėra duomenų, kad „modalumų pilnatvės“ būsenoje buvusiam subjektui būtų reikėję lėmėjo įsikišimo ir pagalbos. Tik pasikeitus galėjimo veikti ir žinojimo modalumams ir patyrus afektinę širdgėlos būseną, atsirado intersubjektinio ryšio su lėmėju poreikis – reikėjimo modalumas.

Saros malda (Tob 3,7-15)

Iš karto po Tobito maldos einantis įterptinis segmentas yra autonomiškas mikropasakojimas, kuriantis sinchroniškumo efektą ir nukreipiantis skaitytojo žvilgsnį į įvykius, vykstančius tą pačią dieną, bet kitoje erdvėje – Ekbatanos mieste, Medijoje. Į pasakojimą įvedama nauja atlikėja – žydų tremtinių dukra Sara, kuri, kaip ir Tobitas, turėjo klausytis vienos savo tėvo tarnaičių apkalbų. Šiame segmente išryškėja nesėkmingai vykdoma Saros NP – ištekti, kur vertės objektas yra giminės pratęsimas: „Mat ji buvo ištekėjusi už septynių vyrų, bet nedorasis demonas Asmodėjus buvo nužudęs vieną po kito jaunikius prieš

³⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad šioje vietoje graikiškame tekste vartojamas žodis žodžiu λύπη (lupé), taip pat reiškiantis slegiantį fizinį ar emocinį skausmą, didelį liūdesį, tačiau turi šiek tiek kitokį atspalvį. Šventojo Rašto kontekste λύπη (lupé) atsiskleidžia kaip neišvengiama puolusio pasaulio dalis, tačiau šis skausmas nėra bergždžias, mirtinas, bet neša savyje būsimą džiaugsmo viltį. Šis žodis Senajame Testamente naudojamas daug rečiau negu ὀδύνη (odunē), o Naujajame, priešingai, daug dažniau. Juo įvardinami ir moters gimdymo skausmai. Taigi, sudėjus du graikiškus širdgėlos variantus, paaiškėja dvilypė širdgėlos baigtis: mirtis arba naujas gyvenimas, neviltis arba džiaugsmas.

³⁵ Graikiškame tekste šioje vietoje vartojamas žodis ἀπολυθῆναι (apolythínaí), kildinamas iš ἀπόλυσις (apolysis), kas reiškia senos vikšro odos numetimą augimo metu. Šis niuansas sustiprina širdgėlos, kaip ribinės, krizinės augimo būsenos, reikšmę, ir nurodo joje glūdinčią transformaciją. Todėl lietuvių kalbos žodis *sielvartas* geriau išreiškia šį būsenos aspektą nei *širdgėla*, nes turi vertimosi semą /vart/, t.y. būseną, kai siela verčiasi.

³⁶ Šioje maldoje gerai atsiskleidžia įtampa tarp vilties ir nevilties, tarp gyvenimo ir mirties. Tobitas trokšta „regėti Dievo veidą“. „Dievo veidas“ judaizmo kontekste yra metafora, reiškianti Jo buvimą, Jo palaiminimą ir globą. Taigi, čia atsiskleidžia pagrindinė kęsimo subjekto stoka ir didžiausias troškimas – būti konjunkcijoje su lėmėju, ar tiksliau /gebėti būti tikru, kad esi sujungtas/.

jiems sueinant kaip vyrui su žmona.” Kaip ir Tobitas, Sara pasirodo esanti veikimo subjektas, jos veiklai taip pat būdingas pasikartojamumas, rodantis esant stiprią norėjimo daryti modalizaciją. Ji taip pat turi priešininką, nutraukiantį jos NP ir suteikiantį jai negalėjimo daryti modalumą. Kaip ir Tobitas, ji pasiekia aukščiausią kęsimo būsenos įtampą, įvardinamą ta pačia leksema *širdgėla*, kai negalėjimas būti pakeičia jos NP taip, kad trokštamą vertės objektu tampa nebe gyvenimas, o mirtis: „Tą dieną ji buvo širdgėlos apimta ir kūkčiodama verkė. Užlipusi į viršutinį kambarį savo tėvo namuose, ji norėjo pasikarti.” NP pasikeitimą žymi erdvės keitimas – lipimas į viršutinį kambarį. Vis dėlto, kaip ir Tobitas, Sara nesiima pati vykdyti iš širdgėlos kilusios naujos NP, o savo galėjimo veikti modalumą maldoje perkelia lėmėjui: „Tuo pačiu metu pakeltomis rankomis prieš langą ji meldėsi, tardama: [...] O dabar, VIEŠPATIE, į tave kreipiu veidą, tavęsp keliu akis. Įsakyk, kad aš būčiau išvaduota iš žemės varžtų ir nebegirdėčiau daugiau tokių užgaulių.” Pakeltos rankos ir į viršų nukreiptos akys figūratyviai išreiškia vertikalų pasitikėjimo ir atsidavimo santykį. Vis dėlto, Sara yra atvira priimti ir priešingą savo norui Dievo veikimą, pripažindama jo norėjimo modalumą, ir tokia pasyvia, priimančia laikysena demonstruodama savo tvirtą pasitikėjimą juo: „Betgi jeigu nepatinka tau, VIEŠPATIE, atimti man gyvybę, maloningai pažvelk į mane. Neleisk man niekad daugiau tų užgaulių girdėti.”

Rafaelio atsiuntimas (Tob 3,16-17)

Po Saros maldos einantis segmentas per antgamtinę, neregimąją perspektyvą sujungia ankstesnį epizodą su viso pasakojimo lygmeniu: „Abiejų maldos buvo tuo pačiu metu išgirstos šlovingoje Dievo akivaizdoje.” Veikėjus jungianti neregimoji erdvė, išreiškiama per Dievo akivaizdos figūrą, atlieka dvi naratyvines funkcijas. Pirma, ji kuria paslapties izotopiją ir dvigubą tiesosakos struktūrą, kuri šiame pasakojime veikia kaip žinojimo paskirstymo mechanizmas: veikėjams paliekama kasdieniškoji patirtis ir dalinis žinojimas, o skaitytojui palaipsniui atveriamas paslėptas, antgamtinis dieviškojo plano tiesa ir pilnas žinojimas. Dievo veikimas atsiskleidžia netiesiogiai ir palaipsniui, kaip būdinga paraboliniam pasakojimui. Antra, ji atskleidžia intersubjektyviąją tikėjimo plotmę, kurios viena, žmogiškoji, šalis yra regima ir siejama su kalbėjimu (malda) bei prašymu veikti, o kita, dieviškoji šalis, yra neregima, bet reginti, ir siejama su girdėjimu bei veikimu pagal prašymą. Per girdėjimo ir regėjimo jusles Dievui suteikiama /gyvumo/ sema daro jį veikimo subjektu, galinčiu dalyvauti intersubjektyviame santykiyje.

Būtent šioje antgamtinėje plotmėje pasirodo naujas atlikėjas – angelas Rafaelis, veikiantis kaip tarpininkas tarp dieviškosios ir žmogiškosios erdvės. Angelas įgyja teminį dieviškojo pasiuntinio vaidmenį: „Rafaelis buvo pasiūstas išgydyti juos abu – Tobitą, pašalinant nuo jo akių baltuosius šlakus, kad jis galėtų savo akimis regėti Dievo šviesą, ir Raguelio dukterį Sarą, atiduodant ją vedybomis Tobito

sūnui Tobijui ir išvaduojant iš nedorojo demono Asmodėjo.” Šioje vietoje skaitytojui atskleidžiamas Dievo veikimo būdas – ne tiesioginis, bet tarpininkaujamas, parodoma, ko Jis, kaip lėmėjas, nori, ir kokie yra Jo vertės objektai, kurie patiems pasakojimo veikėjams lieka nežinomi. Taip skaitytojui suteikiamas išankstinis žinojimas apie tolesnę įvykių eigą, kuri pasakojimo veikėjams lieka nežinoma.

Pasakojime Dievas veikia kaip manipuliuojantis lėmėjas, siunčiantis įgaliotą tarpininką, kad grąžintų Tobitui galėjimą regėti, tačiau ne bet ką, o „Dievo šviesą”. Per šią figūrą aklumo–regėjimo opozicija perkonfigūruojama į tamsos–šviesos opoziciją, kur šviesa figūruoja kaip dieviškosios tiesos ir prasmės matymo ženklas. Tai reiškia, kad Dievas nori ne grąžinti Tobitą į ankstesnę būseną, o leisti jam patirti vertybinę transformaciją, pakeisti požiūrį, įgyti supratimo ir išminties, nes „Dievo šviesa” regima ne akimis, o vidine įžvalga. Kitaip sakant, Dievas nori suteikti Tobitui kitokį regėjimą. Sarai Dievas taip pat nori suteikti kitokią – teisėtą santuoką, nes Tobijas, kaip sužinome iš tolesnio pasakojimo, yra vienintelis teisėtas kandidatas tapti Saros vyru. Taigi, jis ne pratęsia septynių nužudytų jauniklių seką, bet ją nutraukia. Tęsiama Įstatymo izotopija ir atskleidžiama priežastis, kodėl ankstesni Saros bandymai ištekėti buvo nesėkmingi, o demonas Asmodėjas įgyja teminį neteisėtos santuokos priešininko vaidmenį.

Segmento pabaigą žymi sinchroninis Tobito ir Saros erdvės keitimas: „Tuo pačiu metu, kai Tobitas sugrįžo iš kiemo į savo namus, Raguelio duktė Sara nulipo iš aukštutinio kambario.” Abu atlikėjai grįžta į savo ankstesnes erdves ir toks judėjimas (atgal ir žemyn) reiškia laikino pasijinio pakilimo pabaigą, įtampos atoslūgį ir pasirengimą tolesniam, dar neregimam, bet jau pažadėtam dieviškosios šviesos veikimui.

Apibendrinant, antroje sekvencijoje per aklumo figūrą konstruojama tikėjimo kaip nežinojimo ir santykio reikšmė, atsirandanti praradus episteminį tikrumo ir pragmatinį galėjimo veikti modalumus. Tikėjimas nebesireiškia kaip praktika, bet persikelia į intersubjektyviąją plotmę, kurioje gimsta pasitikėjimas, realizuojamas subjekto kreipimusi į lėmėją maldoje. Šiame procese anksčiau aktyvus subjektas transformuojasi į pasyvų, prašantį ir kenčiantį subjektą, deleguojantį veikimą Kitam. Paslėpto Dievo veikimo izotopija kuria nematomo atsako ir atidėto žinojimo reikšmes, o visa sekvencija naratyviniu požiūriu atitinka manipuliacijos fazę, inicijuojančią tolesnę pasakojimo eigą per lėmėjo veikimą ir jo pasiuntinio įvedimą.

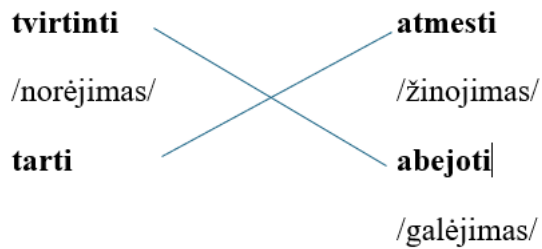
3. Pasitikėjimo išbandymas

Trečioje sekvencijoje įvyksta esminė naratyvinė transformacija – keičiasi pagrindinio pasakojimo veikėjo pozicija, ją iš Tobito perima jo sūnus Tobijas. Toks pagrindinio veikėjo pasikeitimas lemia visos naratyvinės programos pasikeitimą.

Pasiruošimas kelionei ir išvykimas (Tob 4-5)

Šis sudėtinis segmentas naratyvinėje struktūroje įgyvendina pagrindinės naratyvinės programos ir veikimo subjekto statuso perdavimo aktą. Tobitas, praradęs galėjimo veikti modalumą, deleguoja savo naratyvinę programą sūnui ir pereina į manipuliuojančio lėmėjo poziciją, o Tobijas konstituojamas kaip naujas veikimo subjektas. Maldos metu atgavęs pasijinę pusiausvyrą ir būdamas tikras, kad Dievas išklausys jo maldą („Štai prisiprašiau mirties.”), subjektas Tobitas kuria naują – vertės objektų perdavimo – naratyvinę programą. Dar iki šios perdavimo programos Tobitas jau buvo pasitikėjęs žmonėmis – palikęs pinigus savo giminaičiui Gabaeliui Rages mieste, nežinodamas, kaip jais bus disponuojama, bet tikėdamas jų sugrąžinimu. Dabar, prisimindamas paliktus pinigus, jis svarsto apie būtinybę prieš mirtį perduoti informaciją apie juos savo sūnui Tobijui. Tačiau prieš pranešdamas sūnui apie pinigus, Tobijas nurodo jam doro ir teisingo gyvenimo gaires, taip perduodamas jam savo kognityvinio universumo turinį. Nepaisydamas patirto prieštara tarp tikėjimo turinio ir savo patirties, Tobitas išlieka tvirtumo pozicijoje ir toliau sieja sėkmingą gyvenimą su ištikimybe Įstatymui: „Tu būsi turtingas žmogus, jeigu bijosi Dievo, vengsi bet kokios nuodėmės ir darysi, kas patinka VIEŠPAČIUI, tavo Dievui.” Perduodamas sūnui naratyvinę programą, Tobitas pasitraukia iš tiesioginio veikimo, įgalindamas sūnų tapti veikimo subjektu ir perduodamas jam pasitikėjimą, kuriuo bus grindžiamas Tobijo veikimas.

Panašiai kaip Dievo pasiųstas angelas, II sekvencijoje priėmęs jam patikėtą užduotį, Tobijas noriai priima tėvo deleguotą NP: „Tėve, darysiu visa, ką man įsakai.” Toks besąlygiškas tėvo įsakymų priėmimas ir įsipareigojimas juos vykdyti vadintinas klusnumu ir vertintinas kaip pasitikėjimo aktas, o pats NP perdavimas ir priėmimas – pasitikėjimo sutartimi. Priimdamas tėvo valią, Tobijas patvirtina savo norėjimą veikti pagal tėvo norą. Taigi, paties Tobijo NP yra vykdyti savo tėvo valią. Tobijas sutinka iš anksto, neatsižvelgdamas į tai, kad neturi programos vykdymui reikalingos kompetencijos: „Bet kaip aš galėsiu paaimti iš jo pinigus? [...] Be to, aš nežinau, net koku keliu leisti kelionėn į Mediją! ” Tobijas patvirtina savo norėjimą veikti, tačiau abejoja dėl savo galėjimo ir atmeta savo žinojimą, kaip veikti.

Tobitas sutvirtina savo sūnaus galėjimo modalumą, paaiškindamas, kaip atsiimti pinigus, o žinojimo modalumo įgijimui liepia susirasti padėjėją: „Dabar tad, mano sūnau, susirask patikimą vyrą keliauti su tavimi, mokėsime jam algą, kol sugrįši. ” Palyginus Tobito ir jo sūnaus Tobijo veikimą, išryškėja reikšmingas skirtumas: iki šiol Tobitas veikė, remdamasis savo žinojimu, tuo tarpu Tobijas sutinka veikti, neturėdamas savo žinojimo, o kliaudamasis kito žinojimu. Taigi, Tobijo žinojimo kompetencijos trūkumas sukuria stokos būseną ir atveria kelią pasitikėjimo sutarčiai.

Antroje šio segmento dalyje įvyksta dviejų įgaliotų veikimo subjektų – angelo Rafaelio ir Tobijo – susitikimas. Siekdamas kompensuoti žinojimo stoką, Tobijas ieško kelią į Mediją žinančio palydovo ir vos išėjęs randa čia pat stovintį angelą Rafaelį. Šiame segmente plėtojama dviguba tiesosakos struktūra: veikėjams paliekamas dalinis žinojimas, o skaitytojams atveriamas dieviškos plotmės tiesa. Tobijas nežino, kad veikėjas, prisistatęs izraeliečiu, yra Dievo angelas, o skaitytojas žino. Būdamas klusniu veikimo subjektu, Tobijas suderina pakeleivio pasirinkimą su tėvu, kuris išreiškia norą sužinoti apie pakeleivio šeimą ir giminę, kad įsitikintų jo patikimumu. Taip tekstas dar kartą patvirtina, kad Tobitui žinojimas yra pasitikėjimo pagrindas.

Atsakydamas į džiugų angelo-jaunuolio pasveikinimą, Tobitas pasisako jam apie savo būseną: „Aš negaliu matyti dangaus šviesos, bet guliu tamsybėje tarsi mirusieji”, susiedamas aklumą su gulėjimu ir mirtimi, įgyjančiais bejėgiškumo vertę. O šis palaiko jo viltį, apeliuodamas į būsimus įvykius: „Drąsos! Netrukus Dievas tave išgydys!” Reikšminga tai, kad šis išankstinis žinojimas Tobitui suteikiamas ne kaip patikrinamas faktas, o kaip drąsos stiprinimo priemonė, pasitikėjimą susiejanti su drąsa.

Toliau Tobitas atlieka pakeleivio patikimumo tyrimą pagal kilmės ir teisumo kriterijus. Tik sužinojęs, kad pašnekovas yra iš garbingos ir kilmingos giminės ir kad jo protėviai „nenuklydo nuo teisingo kelio”, Tobitas patvirtina sutartį ir savo įsipareigojimus, tokiu būdu teisumui suteikdamas patikimumo vertę. Sutarties sudarymas išreiškia abipusį subjektų pasitikėjimą, kurį Rafaelis patvirtina papildoma

informacija: „kelias yra saugus”. Tyrėjai pastebi³⁷, kad šis pasakymas yra klaidingas, nes kelias į Mediją pasakojimo laiku nebuvo saugus, taigi, Tobitas realiai rizikuoja, patikėdamas savo sūnų nepatikimam palydovui. Neturėdamas galimybės patikrinti savo tyrimo teisingumo, Tobitas remiasi episteminiais modalumais grindžiamu intersubjektyviu santykiu ir prielaida, kad pakeleivio žodžiai yra tiesa. Tai yra pasitikėjimo išbandymas, kurio esmė yra veikimas be tvirto žinojimo. Tobitas veikia kaip pasitikintis subjektas, atiduodantis savo brangiausią turtą – sūnų nepažįstamojo vedimui.

Trečioje segmento dalyje vaizduojama Tobijo išlydėjimo į kelionę scena įtvirtina Tobito pasitikėjimą ne pakeleivio patikimumu, bet Dievo apsauga. Angelo figūra čia veikia kaip regimosios ir neregimosios tikrovės izotopijų perjungėjas, kuriantis reikšmių ir perspektyvų žaismą. Tobitas, skirtingai nei skaitytojas, nežino, kad Azariju prisistatęs jaunuolis ir yra tas angelas, kurio buvimu ir vedimu jis tiki. Azarijo vardas hebrajų kalboje reiškia „Jahvė padeda”, taigi Rafaelis-Azarijas įgyja dvigubą teminį kelionės palydovo ir Dievo siųsto globėjo vaidmenį.

Per Tobijo motinos figūrą ir jos priekaištą Tobitui dėl sūnaus išsiuntimo atskleidžiama jo, kaip vienintelio sūnaus, ypatinga vertė, egzistencinė atrama ir saugumo garantas tėvams. Į žmonos priekaištą atsakydamas teiginiu, kad jų vaikas sveikas iškeliaus ir sveikas sugrįš, „nes geras angelas jį lydės”, Tobitas dar kartą patvirtina savo pasitikėjimą globojančiu Dievo veikimu. Tobito tikėjimo tvirtumas ryškinamas per skirtumą su Anos tikėjimo silpnumu, kuris reiškiasi gausiomis ašaromis ir priekaištu vyrui dėl sūnaus išsiuntimo. Vis dėlto, tvirtas Tobito tikėjimas veikia intersubjektyviai ir sutvirtina Anos tikėjimą, pakeisdamas jos būseną iš nerimo į ramybę, figūratyviai išreiškiamą veiksmu: „Tada ji nusišluostė ašaras.“ Tobijo išlydėjimo į kelionę segmentas rodo, kad pasitikėjimas yra emocinę būseną stabilizuojantis veiksnys, padedantis subjektams lengviau atsiskirti nuo jų vertės objekto. Šis atsiskyrimas žymi naujo veikimo subjekto radimąsi ir jo naratyvinės programos – kelionės pradžią.

Žuvies pagavimas (Tob 6,1-9)

Tobijo iškeliavimo iš namų scena žymi naujo segmento pradžią ir esminę naratyvinę transformaciją, kai pagrindinio pasakojimo veikėjo pozicija pereina nuo Tobito prie jo sūnaus Tobijo. Įgijęs teminį keliautojo vaidmenį, Tobijas keičia erdvę ir patiria pirmąjį kvalifikacinį išbandymą. Šiame segmente pasirodo dvi naujos figūros. Pirma, tai – šuo, pasakojime minimas vos du kartus: pirmą kartą iškeliavimo scenoje ir antrą kartą – sugrįžimo į namus scenoje. Šuns figūra apgaubia visą Tobijo kelionę nuo pradžios iki galo,

³⁷ Geoffrey D. Miller, „Raphael the Liar: Angelic Deceit and Testing in the Book of Tobit” in *The Catholic Biblical Quarterly*, Vol. 74, No. 3 (July 2012), p. 503-505, prieiga internete: <https://www.jstor.org/stable/43727986?seq=1>

reikšdama numanomą dar vieno palydovo buvimą visos kelionės metu. Antroji nauja figūra – tai žuvis, kuri Tigrio upėje bandė nukąsti Tobijui koją. Naratyvine prasme Tobijo susidūrimas su žuvimi vertintinas kaip pirmasis kvalifikacinis pasitikėjimo išbandymas. Tiesioginės grėsmės akivaizdoje Tobijas, net ir patirdamas baimę, klusniai vykdo savo palydovo žodžius: „Nutverk žuvį ir jos nepaleisk!” Pasitikėdamas savo vedliu ir jam paklusdamas, Tobijas išima žuvies širdį, tulžį ir kepenis, nesuprasdamas, kokia yra šio veiksmo prasmė, dalį žuvies išsikepa ir suvalgo, o likusią – pasūdo ir pasilieka kelionei. Šis epizodas rodo, kad Tobijo veikimas grindžiamas ne savo paties, o kito žinojimu, todėl pasitikėjimas čia laikytinas klusnumo raiška. Peržengdamas savo baimę ir nežinojimą, Tobijas išlaiko pirmąjį kvalifikacinį išbandymą ir susiformuoja kaip pasitikintis veikimo subjektas.

Vestuvių rekomendacija (Tob 6,10-18)

Trečiasis segmentas parengia Tobiją antram kvalifikaciniam išbandymui – apsilankymui pas Sarą ir vestuvėms, kurios gali baigtis mirtimi. Rafaelis įtikina Tobiją, apeliuodamas į klusnumą tėvo įsakymui vesti moterį iš savo giminės, ir suteikia kompetencijos, kaip elgtis vestuvių kambaryje. Jis drąsina jaunuolį, perduodamas jam savo antgamtinį žinojimą apie ateities įvykius, užtikrindamas, kad Sara buvo paskirta Tobijui dar prieš pasaulio sukūrimą, kad ji taps jo žmona, pagimdys vaikų ir nėra ko rūpintis. Patikėjęs Rafaeliu, Tobijas įsimyli Sarą – ši emocinė transformacija, pasireiškianti perėjimu iš baimės į viltį, reiškia sėkmingą kvalifikacinio išbandymo rezultatą: Tobijas atsisako ankstesnio, grėsmę implikavusio žinojimo apie septynių Saros jaunikių mirtį ir pasirenka veikti pagal angelo perduotą būsimos santuokos pažadą. Taip šiame fragmente įsisteigia savarankiška Tobijo naratyvinė programa, kurios vertės objektas yra vedybos su Sara, o pats Tobijas patvirtinamas kaip pasitikintis subjektas, pasirengęs tęsti jam pavestą veikimą.

Vedybų sutartis (Tob 7,1-13)

Ketvirtasis segmentas užbaigia Tobijo, kaip veikimo subjekto, formavimosi procesą, pervesdamas jį iš pasirengimo būsenos į socialiai ir teisiškai įtvirtintą veiklą. Svarbiausi šio segmento įvykiai yra Tobijo pažintis su būsima nuotaka ir jos tėvais bei vedybų sutarties sudarymas, vykstantys naujoje erdvėje – Ekbatanos mieste, Raguelio namuose. Tobijo pasipiršimas Sarai yra prieštaringas veiksmas: viena vertus, jis pratęsia septynių nesėkmingų santuokų seką, kita vertus, turi potencialą ją nutraukti. Pasakojimo veikėjai, skirtingai nei skaitytojas, nežino šios santuokos baigties, todėl patiria iš nežinios kylančią įtampą. Ji ypač ryški Saros tėvo Raguelio kalboje, kurioje jis, remdamasis savo patirtimi, išreiškia nuogąstavimą, bet kartu ir pasitikėjimą: „Esu tikras, kad VIEŠPATS pasirūpins jumis.” Šio

prieštaringumo ir nežinios akivaizdoje Tobijas demonstruoja tvirtą apsisprendimą vesti Sarą – vykdyti Įstatymą. Tai patvirtina ir Raguelio žodžiai: „Ji yra tavo pagal Mozės knygos įsaką. Tavo vedybos su ja buvo nuspręstos danguje!”, atkuriantys ir atkartojantys ankstesnę angelo Rafaelio ištarą. Taip pasakojime tęsiama dieviškosios tvarkos izotopija, sugretinta su Įstatymo vykdymo izotopija.

Pirmoji naktis (Tob 7,14-Tob 8,1-5a)

Penktasis segmentas žymi ribą, ties kuria pasitikėjimas pereina iš parengties į veikimą ir tampa vieninteliu subjekto veikimo pagrindu. Šis segmentas sudaro viso pasakojimo šerdį ir kulminaciją. Jo pradžią žymi naujos vietos figūros – „to kambario” paminėjimas: „Raguelis, pasišaukęs savo žmoną Edną, jai tarė: „Mano meile, paruošk tą kambarį ir nuvesk ją ten”. „Tas kambarys” yra prieštaringa figūra. Viena vertus, tai yra santuokos ir potencialiai naujos gyvybės pradėjimo vieta, kita vertus – reali mirties vieta. Be to, šią vietą gaubia paslaptis, nes nėra aišku, kas iš tikrųjų vyksta tame kambaryje („Tarnaitė jai sakė: „Tu pati pasmaugi savo vyrus!”). Ednos reakcija, nuvedus Sarą į „tą kambarį” taip pat yra prieštaringa: ji ir aprauda dukrą, remdamasi ankstesne patirtimi, ir ją drąsina, pasitikėdama Dievo veikimu. Taigi, „tas kambarys” tampa potencialia timinės transformacijos iš disforijos į euforiją, perėjimo iš mirties į gyvenimą vieta.

Tobijui „tas kambarys” yra lemiamo išbandymo vieta, kurioje jis vykdo Rafaelio nurodymus ir, smilkdamas žuvies kepenis ir širdį, nugena demoną. Pasakojimo kulminacija vyksta mažiausioje, labiausiai suspaustoje, uždaroje ir intymioje vidinėje erdvėje – užsklęstame kambaryje, kur lieka tik Sara ir Tobijas. Durų uždarymas figūratyviai pratęsia paslapties ir paslėptumo izotopiją. Šioje vietoje bene pirmą kartą Tobijas iš pasyvaus veikėjo tampa aktyviu, tardamas: „Mylimoji, kelkis. Pasimelskime ir maldaukime savo VIEŠPATĮ, kad būtų mums gailestingas ir mus apsaugotų.” Erdvės viduje vyksta judėjimas, išeinant iš pačios mažiausios ir intymiausios erdvės – lovos, ir pasimeldus, vėl į ją sugrįžtant.

Jaunavedžių malda yra viso pasakojimo centras, jo persivertimo ašis. Tačiau dar prieš maldą Tobijas ne tik pats keičia erdvę ir keliai, bet ir paragina savo mylimąją daryti tą patį. Graikiškame tekste šiam judesiui nusakyti vartojamas veiksmazodis *anistémi*³⁸, reiškiantis stotis, keltis, pakilti. Šiuo pačiu žodžiu nusakomas ir pri(si)kelimo iš numirusiųjų veiksmas.³⁹ Taigi, Tobijas ragina Sarą atlikti ne tik pragmatinį kūno padėties keitimo veiksmą, bet ir egzistencinį perėjimo iš mirties į gyvenimą judesį. Tobijas veikia, vadovaudamasis įgytu tvirtu žinojimu apie šios santuokos sėkmę, tuo tarpu Sara tokio žinojimo neturi.

³⁸ Bible hub, <<https://biblehub.com/greek/450.htm>>, [žiūrėta 2026 05 11].

³⁹ Į šio žodžio reikšmę dėmesį atkreipė I. Gudauskienė savo knygoje *Biblijos vyrai ir moterys*, V skyriuje „Vyrų ir moterų juokas ir ašaros midrašinėje Tobito knygoje”, p. 332.

Todėl šioje situacijoje ji tampa pasyviu ir pasitikinčiu veikėju, paklūstančiu Tobijo paraginimui ir atliekančiu pasitikėjimo aktą: „Ji tad atsikėlė, ir jiedu ėmė melstis, maldaudami, kad būtų apsaugoti.”

Tai vienintelė malda visame pasakojime, kai meldžiamasi dviese. Šiuo bendru veiksmu susiformuoja naujas dvejetainis subjektas „jiedu”. Naratyviniu požiūriu, pasakojime susidaro naujas naratyvinis aktantas, žymintis dviejų atskirų aktantų veikimo pabaigą ir naujo bendro veikimo pradžią, atitinkančią biblinę tapimo vienu kūnu tradiciją.⁴⁰ Ši riba skiria dvi sekvencijas – pasitikėjimo išbandymo ir jo patvirtinimo. Tobijas išlaiko lemiamą išbandymą, mirtinos grėsmės akivaizdoje pasitikėjimas leidžia jam pereiti iš pasyvaus paklusnumo į aktyvų veikimą ir galiausiai įsisteigti kaip dvejetainio subjekto daliai.

Apibendrinant, III sekvencija parodo tikėjimą kaip pasitikinčio veikimo struktūrinę sąlygą, leidžiančią subjektui veikti nežinojimo ir grėsmės akivaizdoje. Delegavęs veikimo subjekto statusą sūnui, Tobitas įtvirtina Tobiją kaip pagrindinį veikėją, kurio veikimas grindžiamas ne savuoju žinojimu, bet Kito vedimu ir pasitikėjimu. Per tris kvalifikacinius išbandymus tikrinamas ne Tobijo gebėjimas žinoti, o jo gebėjimas išlikti pasitikinčiu subjektu, o sekvencija užbaigiama naujo intersubjektyvaus aktanto – Tobijo ir Saros dvejetainio subjekto „jiedu” – susidarymu, žyminčiu tikėjimo išsipildymą.

4. Pasitikėjimo patvirtinimas

Struktūriniu požiūriu IV sekvencija sudaro pasakojimo ašį, nes joje susiformuoja Tobijo ir Saros pora, kaip dvejetainis aktantas, sujungiantis kiekvieno iš jų, kaip individualių subjektų, naratyvines programas į vieną bendrą NP, kuri atitinka ir lėmėjo planą. Nuo to momento pasakojimas plėtojamas atgaline linkme, subjektai įgyja vertės objektus, vyksta teisingumo, tvarkos atstatymas, veikėjų būsenų transformacijos, – pasakojimas pereina į naratyvinę atlikties fazę.

Tobijo ir Saros malda (Tob 8,5-9a)

Naujos sekvencijos, o kartu ir naujo gyvenimo pradžia, žymi pasakymas „Tobijas pradėjo, tardamas”, po kurio į pasakojimą įterpiama sutuoktinių malda. Kaip ir kitose pasakojimo vietose, malda žymi esminį veikėjų būsenos lūžį, o kartu ir santykio su Dievu užmezgimą bei Jo įtraukimą į kalbančiojo gyvenimą. Tobijo ir Saros maldoje išskiriamos dvi būties plotmės – „dangus ir Kūrinija”, atitinkančios regimąją ir neregimąją tikrovę. Maldoje nusikeldamas į kūrinijos pradžią, primindamas poros, iš kurios kilo žmonija, Ievos ir Adomo sąjungą, Tobijas ją susieja su savo santuokos pradžia, abipusį, gyvybę teikiantį vyro ir

⁴⁰ Sekant bibline tradicija, tai reiškia dviejų tapimą vienu kūnu *Todėl vyras paliks savo tėvą bei motiną ir susijungs su savo žmona; ir juodu taps vienu kūnu.* (Pr 2, 24).

moters ryšį priešpriešindamas vienatvės būsenai. Teisiškai santuokos sutartis jau sudaryta, tačiau to nepakanka. Tobijas klusniai vykdo Rafaelio nurodymą ir prieš sueitį kartu su Sara atsistoję kartoja santuokinį įsipareigojimą vienas kitam, kreipdamasis į Dievą, kaip trečią dalyvį – liudininką:

Dabar tad imu šią savo giminaitę

ne dėl gašlumo,

bet kilniam tikslui.

Suteik, kad mudu rastume gailestingumo

ir drauge sulauktume senatvės“.

Šioje vietoje Tobijo malda tampa veikimo pasakymu „imu“, steigiančiu naują tikrovę, atitinkančią Dievo planą nuo pasaulio pradžios – tai viso pasakojimo centras, nuo kurio įvykiai pasisuka priešinga linkme. Tobijas atsiskleidžia kaip veikimo subjektas, įgyjantis teminį Dievo valios vykdytojo vaidmenį, t. y. jis vadovaujasi ne savo norėjimo modalumu, bet perima Dievo norėjimo modalumą, o kartu su juo ir visą jo, kaip lėmėjo, NP. Maldoje daroma priešprieša „ne dėl... bet“ leidžia išskirti opoziciją žmogaus noras vs Dievo noras arba žmogaus planas vs Dievo planas. Taip Tobijo ir Saros santuoka parodoma kaip išsipildžiusi Dievo plano dalis. Maldos pabaigoje sutuoktinių pora patiki savo būsimą gyvenimą Dievui, žodžiu *āmēn* patvirtindami savo ištarmę – simboliniame lygmenyje tai atitiktą antspaudą, dedamą ant pasitikėjimu pagrįstos sutarties. Taip žmonių ir Dievo planas sujungiami į vieną. Įgyjamas vertės objektas – teisėta santuoka. Segmentas užbaigiamas kūno padėties ir vietos keitimu: „Tada atsigulė nakčiai.“

Palyginus su kitomis šiame pasakojime buvusiomis pasitikėjimo sutartimis (pinigų saugojimo, prekių pirkimo, lydėjimo kelionėje), santuokos sutartis yra labiausiai įpareigojanti, nes sudaroma ne laikinai, o visam gyvenimui, todėl yra ir labiausiai rizikinga. Santuokinės sutarties sudarymas vertintinas kaip pasitikėjimo viršūnė. Tai, kad pasakojimo kulminacija yra santuoka, rodo šeimos modelio svarbą tuometėje žydų kultūroje, jos išlikimo sąlygą.

Miegamojo paslaptis (Tob 8,9b-18)

Jaunavedžių miegamajame įvykus esminei pasakojimo transformacijai, veiksmo erdvė plečiama, o įvykiai dėstomi, simetriškai atkartojant pirmosios pasakojimo dalies įvykius. Šiame segmente veiksmas persikelia anapus miegamojo durų, kur Saros tėvas Raguelis, siekdamas išvengti viešos pajuokos dėl dar vieno dukters jaunikio mirties, iškasa kapą, kad galėtų slapta jį palaidoti, ir liepia savo žmonai pasiūsti vieną iš tarnaičių patikrinti, „ar Tobijas yra gyvas, ar miręs“. Šis veiksmas tęsia dvigubą tiesosakos

struktūrą ir paslapties izotopiją – Raguelis, skirtingai nei skaitytojas, nežino, kas įvyko už „to kambario“ durų, todėl jis elgiasi, vadovaudamasis savo ankstesniu žinojimu. Kapo kasimo veiksmas išreiškia Raguelio nepasitikėjimą Dievu ir rodo, kad, atmetęs tikėjimą, jis patiria baimės būseną, o slaptomis laidotuvėmis siekia išvengti potencialių gėdos ir skausmo būsenų.

Sužinoję, kad jaunikis gyvas, Saros tėvai šlovina Dangaus Dievą, o į pasakojimą įterpiama Raguelio malda žymi jo jausminės būsenos transformaciją iš baimės į laimę: „Pašlovintas esi tu, nes padarei mane laimingą; ko bijojau, tai neįvyko.” Raguelis pasirodo kaip pasyvus subjektas, įvykius miegamajame vertinantis kaip Dievo veikimą, ir tuo sutvirtinantis savo tikėjimą. Perėjęs iš tikėjimo atmetimo į tvirtumo poziciją, Raguelis atlieka pasitikėjimo Dievu aktą – deleguoja jam galėjimą veikti savo vaikų atžvilgiu: „Būk jiems gailestingas, Valdove, ir juos apsaugok, vesk jų gyvenimą į pilnatvę laime ir gailestingumu.” Raguelio liepimas savo tarnams užkasti kapą prieš išauštant reiškia įvykių posūkį priešinga linkme, perėjimą iš mirties į gyvenimą. Aušros figūra papildo pokyčio izotopiją ir reiškia naujos dienos, pasikeitusio gyvenimo pradžią. Taigi, šiame segmente įvyksta Raguelio tikėjimo ir jausminės būsenos transformacija, atsiveria gyvenimo perspektyva.

Vestuvių šventimas (Tob 8,19- Tob 9)

Trečio segmento įvykiai atkartoja įvykius prieš vestuves, vėl pasirodo vaišių figūra, pasakojimo erdvė plečiasi. Prieš vestuves „Raguelis papjovė iš kaimenės aviną ir surengė jiems labai nuoširdų priėmimą”, po vestuvių „jis parinko du jaučius bei keturis avinus ir įsakė, kad jie būtų papjauti.” Vaisės po vestuvių yra žymiai gausesnės, jos figūratyviai išreiškia perėjimą iš disforinės nerimo ir baimės būsenos prieš vestuves į euforinę laimės ir džiaugsmo būseną po vestuvių. Apimtas šios būsenos, Raguelis padvigubina vestuvių vaišių laiką nuo įprastų 7 iki 14 dienų, įsakydamas Tobijui: „Iš čia tu per keturiolika dienų nesijudinsi, bet liksies čia, valgydamas ir gerdamas su manimi.”

Šiame segmente Tobijas įgyja antrąjį vertės objektą – turtą, kurio ir buvo pasiūstas parnešti. Būdamas klusnus savo uošviui, jis pasilieka Ekbatanoje švęsti vestuvių, o į Rages vykti įgalioja Rafaelį, veikdamas kaip pasitikintis subjektas ir perduodamas jam pinigų atgavimo raštą. Bendras turtas, kurį įgyja Tobijas, yra daug didesnis nei buvo numatyta jo naratyvinėje programoje, ir apima ne tik iš Gabaelio atgautus tėvo pinigus, bet ir pusę viso uošvio turto. Be to, uošvių asmenyje Tobijas įgyja naujus tėvą ir motiną, vyksta subjektų emocinės ir socialinės būsenos kaita, Tobijo materialinės gerovės augimas.

Sūnaus laukimas (Tob 10,1-7a)

Ketvirtasis segmentas vertintinas kaip įterptinis, nes išplečia skaitytojo regėjimo lauką ir parodo tuo pačiu metu, bet kitoje vietoje esantį ir sūnaus laukiantį Tobitą, kuris, skirtingai nei skaitytojas, nežino, kodėl sūnus taip ilgai negrįžta. Ana, priešingai nei Tobitas, tariamai žino, kad jų sūnus yra žuvęs, ir šis tariamas žinojimas jai sukelia afektinę reakciją, išreiškiamą verksmo ir raudos figūromis. Anos nevilties ir Tobito bandymo ją raminti scena inversiškai atkartoja Tobito nepasitikėjimo Ana sceną pasakojimo pradžioje, išryškindama skirtingas jų būsenų trajektorijas: Tobitas iš nepasitikinčio tampa pasitikinčiu subjektu, o Ana, priešingai, tampa nepasitikinčiu subjektu, nes ji „pasitikėjo tik savo akimis“. Ši skirtis tarp pasitikėjimo tuo, kas regima, ir tuo, kas neregima, pasakojime yra ypač reikšminga, nes implikuoja esminį tikėjimo klausimą – kas yra tiesa? Disforinės Anos būsenos stiprėjimas įtikina, kad pasitikėjimas vien tik regėjimu yra iliuzinis ir nešantis kančią, o Tobito įgytas tikėjimas yra patikimesnis nei regėjimas⁴¹ ir nežinioje reiškiasi kaip tvirta viltis.

Saros kraitis (Tob 10,7b-14)

Penktasis segmentas apima Tobijo ir Saros išvykimą iš jos tėvo namų ir kelionės atgal pradžią. Čia galima fiksuoti įvykusių Tobijo būsenos transformaciją: į Raguelio namus jis atvyko, nieko neturėdamas, o išvyksta, įgijęs turto, kurio nesitikėjo. Ši „vergų ir vergių, jaučių ir avių, asilų ir kupranugarių, drabužių, pinigų ir namų ūkio reikmenų“ gausa vertintina kaip atpildas už jo drąsą ir pasitikėjimą. Kartu vyksta ir Saros transformacija, jai atsiskiriant nuo tėvų ir išpildant Rafaelio pranašystę: „Tu ją išgelbėsi, ir ji keliaus su tavimi.“ Vyksta ne tik asmenų, bet ir išblaškytos giminės susijungimas. Dievo globos izotopiją papildoma Saros motinos kreipimasis į Dievą, patikint dukrą savo žentui ir prašant jiems Dievo vedimo. Iš Raguelio namų Tobijas išvyksta „kupinas laimės ir džiaugsmo, šlovindamas Dangaus ir žemės VIEŠPATĮ, Visatos Karalių, padariusį jo kelionę tokią sėkmingą“. Ši scena simetriška atvykimo į Raguelio namus scenai, tačiau veikėjo jausmai radikaliai pasikeitę, o tikėjimas, paremtas patirtimi, tampa asmeniniu žinojimu.

Rafaelio nurodymai (Tob 11,1-8)

Trumpą šeštąjį segmentą sudaro Rafaelio raginimas Tobijui atsiskirti nuo kitų ir pirmiems nuvykti pas tėvą. Antrą kartą pasakojime pasirodanti keleivius lydinčio šuns figūra susieja Tobijo kelionės pradžią ir pabaigą. Rafaelio nurodymai Tobijui patepti tėvo akis tulžimi atkartoja jo pasakymą apie žuvies organų

⁴¹ „Tu įtikėjai, nes pamatei. Palaiminti, kurie tiki nematę!“ (Jn, 20, 29).

panaudojimą žuvies pagavimo scenoje jų bendros kelionės pradžioje. Regėjimo atstatymo tema veikia kaip ryšys tarp Tobijo kelionės pradžios ir pabaigos.

Sugrįžimas ir Tobito išgydymas (Tob 11,9-18)

Paskutiniame šios sekvencijos segmente Tobijas grįžta į tą erdvę, iš kurios išėjo – į Ninevės miestą. Segmento ribą žymi sūnaus susitikimo su motina scena, kurioje vėl pasirodo ašarų figūra, jungianti sūnaus išlydėjimo ir sugrįžimo scenas, tačiau motinos ašarų reikšmė jau yra pasikeitusi iš sielvarto į džiaugsmą. Vos grįžęs, Tobijas pirmiausia išgydo tėvą – papučia jam į akis, tardamas: „Tėve, nebijok!“, patepa akis vaistais ir nutraukia nuo akių baltuosius šlakus. Tėvo akumo išgydymo scena atkartoja ankstesnį Rafaelio mokymą Tobijui, ką ir kaip gali išgydyti žuvies tulžis, tačiau tarp šių epizodų pastebimas nežymus skirtumas: Rafaelis mokė pirmiausia patepti, o paskui papūsti, o Tobijas elgiasi priešingai. Šį skirtumą galima vertinti kaip pasakojimo veidrodžiškumo efektą, tačiau jame galima įžvelgti tai, kad gražintas regėjimas siejamas ne su fiziniu išgydymu, o su nematomu dvasios veikimu. Tobito praregėjimo ir verkimo iš laimės scenoje, kaip ir pasakojimo pradžioje, pasikartoja ašarų figūra, kurios reikšmė persiverčia iš sielvarto į džiaugsmą.

Trumpa praregėjusio Tobito malda struktūriškai atkartoja jo maldą pirmoje pasakojimo dalyje, tačiau šioje maldoje mirties prašymas persiverčia į šlovinimą. Tobito tikėjimo tvirtumas reiškiasi tuo, kad jį ištikusius apakimą ir praregėjimą jis priskiria Dievo veikimui: „Nors jis mane ir nuplakė, bet jis manęs ir pasigailėjo.“ Šūksnį maldos pabaigoje „Štai dabar matau savo sūnų Tobiją!“ galima interpretuoti kaip simbolinį pasakymą, rodantį, kad sūnus įgijo vertę tėvo akyse, o Tobitas dvasiškai praregėjo, per sūnaus prisilietimą gavęs „naują žvilgsnį“, kuris yra „su santykiu susijęs žvelgimo į pasaulį būdas, tampantis bendru pažinimu, žvilgsniu kito akimis ir bendru žvilgsniu į visus dalykus“.⁴²

Segmentas ir visa sekvencija baigiami erdvės keitimu, kai, apimtas euforinės būsenos, „džiaugdamasis ir šlovindamas Dievą“, Tobitas eina iš namų į viešą miesto erdvę – prie Ninevės vartų pasitikti savo marčios. Šis perėjimas iš privačios erdvės į viešą žymi ir Tobito būsenos pokytį. Dievo šlovinimo veiksmas rodo Tobito tikėjimo išsipildymą, patvirtinimą, kad Dievas yra teisingas ir teisingas. Judriai vaikščiojantis Tobitas kelia Ninevės gyventojams nuostabą, kuri struktūriškai veikia kaip opozicija kaimynų juokui pirmoje pasakojimo dalyje. Atsakydamas į šią nuostabą, Tobitas visų akivaizdoje patvirtina savo tikėjimą Dievo gailestingumu ir Jo veikimu, grąžinant regėjimą. Taip ankstesnė vieša

⁴² Popiežius Pranciškus, *Enciklika LUMEN FIDEI apie tikėjimą*, 2013, p.29, prieinama Internetu <<https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/enciklikos/lumen-fidei>>, [žiūrėta 2026 05 11].

gėda perkeičiama į viešą Dievo teisumo ir teisingumo liudijimą, kuris taip pat atsako į pirmoje pasakojimo dalyje išsakytą jo žmonos priekaištą: „Visi žino, kokį atpildą esi gavęs!“ Kaip papildomą atpildą Tobitas gauna marčią iš savo giminės, nes Tobijas, su Rafaelio pagalba, išpildo tėvo duotą priesaką. Saros atvykimą Tobitas priskiria Dievo veikimui, savo marčiai tardamas: „Tebūna pašlovintas Dievas, kuris atvedė tave pas mus, mano dukra“. Reikšminga tai, kad Tobito džiaugsmu dalinasi visa bendruomenė: „Taigi ta diena buvo džiaugsminga visiems Ninevėje gyvenantiems žydams“. Tai rodo, kad įvyksta Tobito būsenos transformacija iš atsiskyrimo į susijungimą su sociumu – iš vienišo teisuolio Tobitas tampa bendruomenės dalimi, tęsiama persivertimo izotopija. Ahikaro ir jo sūnėno Nadabo, kurie atėjo dalytis Tobito džiaugsmu, paminėjimas atkartoja pasakojimo pradžią ir rodo, kad anksčiau prarastas Tobito socialinis statusas yra atkurtas. Segmentą ir visą sekvenciją užbaigia Tobijo vestuvių šventimas per septynias dienas ir pasakymas, kad „jis gavo daug dovanų“. Dovanų figūra, viena vertus, rodo dar labiau išaugusį Tobijo turtą, kita vertus, pasakojimo struktūroje žymi neužtarnauto atlygio vertę. Atsižvelgiant į aksiologines pasakojimo vertes, Tobito gautas atpildas yra ne tiek atgautas regėjimas, atstatytas socialinis statusas, išsiplėtusi šeima ir pagausėjęs turtas, kiek jo tikėjimo patvirtinimas.

Apibendrinant, IV sekvencijoje tikėjimas reiškiasi kaip viltingas laukimas ir lūkesčių išsipildymas. Pagrindinis veikimo subjektas – Tobijas klusniai vykdo Rafaelio ir uošvio nurodymus, o jo tėvai yra pasyvioje laukimo ir nežinios būsenoje. Dominuoja nežinojimo modalumas, kuris sudaro sąlygas įgyti tikėjimą. Tobitas, esantis ir aklumo, ir nežinios būsenoje, sutvirtina savo tikėjimą, skirtingai nei jo žmona Ana, kuri, kliaudamasi vien tik regėjimu, nežinios aplinkybėmis patiria stiprų nerimą ir neviltį. Per santuoką Sara ir Tobijas tampa dvejbiniu aktantu ir įgyja naujus teminius vyro ir žmonos vaidmenis. Saros sąjunga su vyru kartu reiškia ir jos atsiskyrimą nuo tėvų bei naujos bendros kelionės pradžią. Naratyvinio požiūriu ši sekvencija atitinka atlikties fazę, kai subjektai įgyja savo vertės objektus – turtą ir santuoką, o jų būseną transformuojasi iš baimės ir nerimo į džiaugsmą, laimę ir dėkingumą. Atstatoma dieviška tvarka, vyksta išblaškytų izraeliečių giminių susijungimas.

5. Tikėjimo liudijimas

Keturi iš penkių V sekvencijos segmentų tematiškai ir funkciškai atkartoja pirmosios pasakojimo dalies segmentus, taip įsirašydami į viso pasakojimo chiazminę struktūrą. Šioje paskutinėje sekvencijoje dominuoja dialogai ir Tobito malda, t. y. nauji veiksmai nebeplėtojami, bet reflektuojami ir įvertinami jau atlikti veiksmai ir transformacijos. Tai yra galutinė naratyvinės schemos fazė – sankcija, kuri „turi patikrinti verčių, kurių siekė subjektas ir realizuoti veiksmai, atitikimą toms vėrtėms, kurios buvo

apibrėžtos pradinėje manipuliacijos fazėje.”⁴³ Ši sekvencija, kartu su manipuliacijos faze, priklauso kognityviniam pasakojimo matmeniui ir sprendžia tiesosakos problemą, leisdamą įvertinti Tobito siektų verčių pagrįstumą ir jo apakimo prasmę.

Rafaelio apreiškimas (Tob 12,1-22)

Naujo segmento pradžią žymi naratyvinės fazės kaita – pasibaigus vestuvėms. Tobijo naratyvinė programa jau yra sėkmingai įvykdyta, todėl dėmesys perkeliamas nuo veiksmų sekos prie jų įvertinimo. Segmento centre yra atlygio Tobijo palydovui klausimas, kuris struktūriškai atkartoja Rafaelio pasamdymo sceną pasakojimo pradžioje. Tobijas Rafaeliui pasiūlo didesnę atlygį, nei buvo suderėta, „pusę visos mantos, kurią jis pargabeno”. Taip tęsiama perviršio, netikėtai gausaus atlygio izotopija. Tobijas tvirtai priskiria visus savo NP įvykdymo nuopelnus palydovui, pabrėždamas jo ypatingą vaidmenį: jis parvedė Tobiją gyvą, išgydė Sarą, sugrąžino pinigus ir atstatė Tobito regėjimą. Tačiau Rafaelis visus nuopelnus priskiria ne savo, o Dievo veikimui ir taip atskleidžiamas pasakojimo slaptasis lygmuo: pirmoje istorijos dalyje Dievas veikia slapta, per užsimaskavusį tarpininką, o antrojoje – per tą patį tarpininką paslaptį atskleidžia. Rafaelio raginimas šį veikimą paskelbti viešai vertintinas kaip raginimas pateikti tikėjimo tikrumo įrodymą, jam suteikiant visuotinumą vertę: „Karaliaus paslaptį yra gera užslėpti, bet Dievo darbus reikia apreikšti.” Šioje vietoje išryškėja opozicija slaptumas vs viešumas, kuri struktūruoja visą segmentą. Jis užbaigiamas Rafaelio pamokymais, kurie atitinka Tobito pamokymus sūnui, ir tokiu būdu uždaro kognityvinį ratą. Tai, kuo Tobitas tikėjo, nepaisydamas savo prieštaringos asmeninės patirties, ir perdavė savo sūnui, sankcijos fazėje yra patvirtinama kaip tiesa. Galutinis teiginys „Truputis su teisumu yra geriau, negu perteklius su nedorumu” įtvirtina pagrindinę išvadą: tikroji atlygio vertė slypi ne materialiniame perviršyje, bet atitiktyje Dievo teisumui ir tiesai.

Šiame segmente, kontrasto būdu kartojančiame pirmos dalies segmentą apie Rafaelio atsiuntimą, Rafaelis paliudija „visą teisybę, nieko nenuslėpdamas”. Jo pasakymas „Aš esu Rafaelis, vienas iš septynių angelų“ atkartoja jo prisistatymą pirmoje pasakojimo dalyje: „Aš esu Azarijas, sūnus didžiojo Hananijo, vieno tavo giminaičių”. Tik šį kartą modalinė tiesosakos kategorija pereina iš pozicijos atrodyti į poziciją būti. Rafaelis patvirtina, kad meldamiesi ir darydami gerus darbus Tobitas ir Sara buvo matomi, girdimi ir išklausyti, o jų maldos, kaip komunikacijos veiksmas, pasiekė adresatą, taigi iš tiesų

⁴³ Jean-Claude Girout, Louis Panier, „Semiotika. Diskurso analizės teorija”, iš pranc. k. vertė D. Vaitkevičiūtė ir S. Žukas, *Baltos lankos*, Nr. 1 (1991), p. 128.

buvo intersubjektyvios. Rafaelis įgyja teminį liudytojo vaidmenį ir patvirtina, kad tai, kuo tikėjo Tobitas ir Sara, yra tiesa:

Taigi, kai tu, Tobitai, ir Sara meldėtės, aš liudijau judviejų maldą VIEŠPATIES Šlovės akivaizdoje. Panašiai būdavo, kada tik laidodavai mirusius. O tada, kai tu nedelsdamas atsikėlei nuo stalo ir palikai pietų valgius, kad nueitum ir palaidotum mirusį, aš buvau pasiųstas tavęs išmėginti. Tuo pačiu metu Dievas pasiuntė mane išgydyti tavęs ir tavo marčios Saros.

Rafaelis, veikęs kaip regimosios ir neregimosios plotmių tarpininkas, paaiškina Tobitą ištikusią įvykių prasmę – tai buvo išmėginimas. Rafaeliui apreiškus tiesą, Tobito ir Saros tikėjimas tampa žinojimu ir sukelia jausminę reakciją: „Abudu buvo apstulbę. Jie puolė kniūbsčia, nes buvo baimės apimti.“ Rafaelis ragina juos „keltis nuo žemės ir šlovinti Dievą“, taip tęsiant radikalaus persivertimo izotopiją. Graikiškame tekste šioje vietoje vartojamas tas pats žodis *anistēmi*, kuris reiškia ir pri(si)kelimo iš numirusiųjų veiksmą. Taigi, pasakojimo veikėjai raginami atlikti jau minėtą egzistencinį perėjimo iš mirties į gyvenimą judesį. Ši pasakojimo vieta veikia kaip opozicija pirmoje pasakojimo dalyje buvusiam Tobito ir Saros troškimui pereiti iš gyvenimo į mirtį. Reikšminga ir kūno būsenų seka: apakusio Tobito gulėjimas → stovėjimas → puolimas kniūbsčia → atsikėlimas → ėjimas, kuri figūratyviai artikuliuoja jo vidinį virsmą ir grindžia persivertimo semantiką ne tik sakymu, bet ir kūnišku veiksmu.

Rafaelio judėjimas struktūruojamas chiazmo principu: pirmoje pasakojimo pusėje Rafaelis buvo pasiųstas iš neregimosios plotmės į regimąją A, veikia žmonių pasaulyje B, atskleidžia tikrąją tapatybę B', sugrįžta iš regimosios plotmės į neregimąją A': „Štai aš žengiu pas tą, kuris mane pasiuntė.“ Simetrinė struktūra numato grįžimą, tačiau semantiškai tai yra asimetrija: chiazminės struktūros centre įvykęs apreiškimas lemia negrįžtamą pokytį – naujo žinojimo atsiradimą.

Segmentas užbaigiamas Rafaelio paraginimu užrašyti visus šiuos dalykus į knygą. Šis pasakymas funkcionuoja kaip dieviškasis įgaliojimas ir įsteigia *Tobito knygos*, kaip Dievo ištikimybės ir nuostabių jo darbų liudijimo, statusą.⁴⁴ Taip asmeninė pasakojimo veikėjų patirtis ir jiems atskleista tiesa tampa viešai prieinama ir atlieka Dievo veikimo įrodymo ir skaitytojų tikėjimo sustiprinimo funkciją.

Tobito šlovinimo giesmė (Tob 13)

⁴⁴ Francis M. Macatangay, „Raphael's Instruction to Write Everything Down in The Book of Tobit" in *Biblica*, 2018, Nr. 99, pp. 507-524.

Kaip atskiras segmentas išskirtina Tobito šlovinimo giesmė, kuri struktūriškai atkartoja Tobito maldą pirmoje pasakojimo dalyje, tačiau sakymo subjekto būseną ir maldos turinys yra radikalčiai persivertę iš širdgėlos ir mirties prašymo į dėkingumą ir džiaugsmingą šlovinimą. Tobito šlovinimo malda atitinka biblinę Dievo garbinimo tradiciją ir atkartoja Mozės giesmę iš *Pakartoto Įstatymo knygos*, taip susiejant pagrindinio herojaus patirtį su esminiais Izraelio istorijos lūžiais⁴⁵. Tobito giesmės adresatas yra visa Izraelio tauta, o jos tikslas – stiprinti tautos tikėjimą ir pasitikėjimą Dievu. Jo maldoje minimas Izraelio vaikų išblaškymas po tautas ir vėl surinkimas iš tautų, po kurias jie buvo išblaškyti, atitinka pasakojime naudojamą persivertimo logiką, o visos intertekstinės sąsajos, vaizduojančios įvykius už Izraelio žemės ribų, patvirtina Dievo globą savo tautai net ir esant tremtyje, žadindamos jos sugrįžimo į pažadėtąją tėvynę viltį. Vėl pakartojama pasakojimo pradžioje įvesta Jeruzalės figūra, papildanti Dievo garbinimo izotopiją, reiškiamas tvirtas tikėjimas jos atstatymu.

Naujas gyvenimas (Tob 14,1-2)

Trečiajame segmente trumpai apibendrinamas Tobito gyvenimas, atgavus regėjimą. Aklumo paminėjimas susieja jį su pirmąja pasakojimo dalimi ir leidžia palyginti Tobito gyvenimą iki ir po apakimo. Atgavus regėjimą, Tobito gyvenime susiformuoja naujas tolydumas: jis gyvena taip pat dorai, kaip ir iki apakimo, dalydamas išmalda, bet yra skirtumas – Tobito tikėjimo praktikoje atsiranda naujas elementas – nuolatinis Dievo šlovinimas ir Jo didybės išpažinimas. Tai, kad tekste Dievo šlovinimas Tobito gyvenime atsiranda tik po jį ištikusios nelaimės ir stebuklingo išgyjimo, leidžia kelti klausimą, ar nėra taip, kad po šių įvykių Tobitas užmezgė asmeninį santykį su Dievu? Turint omenyje tai, kad pirmoje pasakojimo dalyje Rafaelis buvo siųstas išgydyti Tobito, kad jis „galėtų savo akimis regėti Dievo šviesą“, galima teigti, kad Tobito žvilgsnis iš tiesų buvo išgydytas ir jis pamatė Dievo veikimą savo gyvenime.

Tikėjimo tradicija (Tob 14,3-11a)

Ketvirtasis segmentas žymi Tobito gyvenimo ribą – prieš pat mirtį, kai jis savo tikėjimo tvirtumą išreiškia, pranašaudamas apie Ninevės sunaikinimą, Izraelio krašto nuniokojimą, Jeruzalės sunaikinimą ir gyventojų tremtį. Šią „pranašystę“ pasakojimo autorius rašo iš laiko perspektyvos, pateikdamas istorijos įvykius kaip būsimus ir taip sutvirtindamas pranašystės išsipildymo reikšmę. Tremties tema apgaubia visą pasakojimą, tik, skirtingai nei pirmoje pasakojimo dalyje, antroje išreiškiamas tvirtas tikėjimas tremtinių sugrįžimu į savo žemę ir sugriautos Šventyklos atstatymu. Tęsiama Dievo garbinimo

⁴⁵ Steven Weitzman, „Allusion, Artifice, and Exile in the Hymn of Tobit.,” in *Journal of Biblical Literature*, Vol. 115, No. 1 (Spring, 1996), p. 49-61.

izotopija, tik šioje vietoje aukojimo atnašų ir gerų darbų praktiką papildė naujas elementas – Dievo garbinimas tiesa. Tobitas išreiškia tvirtą tikėjimą, kad „visi atmes savo stabus, apgaule nuvedusius juos į klaidą“, šiuo pasakymu struktūriškai atkartodamas stabmeldystės temą pasakojimo pradžioje. Tobitas ne tik patvirtina savo tikėjimą, bet ir perduoda savo tikėjimo kognityvinį universumą ateities kartoms, uždedamas teismo pareigą savo sūnui ir septyniems jo sūnams, įsakydamas jiems „dorai elgtis, duoti išmaldą, laikyti širdyje Dievą ir šlovinti jo vardą visad nuoširdžiai ir visomis savo jėgomis.“ Taigi, šiame segmente matomas per pasitikėjimo išbandymą įvykęs Tobito tikėjimo pokytis, nauja jo kokybė, įgyta per asmeninę Dievo teismo patirtį, ir šio tikėjimo tradicija.

Išvada (Tob 14,11b-15)

Paskutinį V sekvencijos ir viso pasakojimo segmentą sudaro pasakotojo pasakymai apie pagrindinių veikėjų gyvenimo pabaigą. Tobito mirties ir palaidojimo paminėjimas primena garbingą didžiųjų Biblijos patriarchų mirtį, tuo suteikdamas pasakojimui iškilmingumo. Iki pat savo gyvenimo pabaigos Tobijas išlieka klusniu subjektu ir įvykdo visus jam duotus tėvo nurodymus, o „sulaukęs garbingo šimto septyniolikos metų amžiaus“ miršta. Tai, kad pagrindinių pasakojimo veikėjų gyvenimas parodomas nuo pradžios iki pabaigos, kuria užbaigtos visumos reikšmę. Pirmąjį ir paskutinįjį pasakojimo segmentus sieja nelaisvės paminėjimas, kuriantis istorinius pasakojimo rėmus, o pagrindinis akcentas baigiamajame segmente yra pranašystės apie Ninevės sunaikinimą išsipildymas, kuris funkcionuoja kaip tikėjimo liudijimas. Šis išsipildymas vertintinas kaip pasitikėjimo Dievo žodžiu pagrindas, išsakytas Tobito žodžiais: „Mat žinau ir tikiu, kad, ką tik Dievas yra pasakęs, bus įvykdyta ir įvyks; nė vienas pranašavimų žodis neliks tuščias.“ Pranašystės apie Ninevės sunaikinimą išsipildymas patvirtina tikėjimą kaip išankstinį žinojimą ir veikia kaip galutinė sankcija. Taip V sekvencija užbaigiama įvykusios tiesos konstatavimu.

Apibendrinimas: Baigiamojoje sekvencijoje figūratyviniai apreiškimo ir išsipildžiusios pranašystės takai kuria tiesos reikšmę, o Tobito, kaip aktyvaus veikėjo, statusas ir teismo teminis vaidmuo papildomas pasyvaus veikiamojo subjekto statusu ir Dievo teismo paliestojo teminiu vaidmeniu, teismui suteikiant abipusiškumo vertę. Dominuoja tiesosakos modalumai tikėti ir žinoti, kurie per tiesos sąvoką susiejami į visumą, Greimo žodžiais tariant, į bendrą kognityvinį universumą, darant skirtį ne tarp žinojimo ir tikėjimo, o tarp tradicinio ir asmeninio žinojimo bei tikėjimo. Šioje sekvencijoje apibendrinamos pagrindinės knygos temos ir motyvai: ištikimybė Sandorai, tvirtas tikėjimas, doras elgesys, išmaldą ir Dievo šlovinimas, o per išsipildžiusios pranašystės figūrą teigiamai sankcionuojamas Tobito kognityvinis universumas, jo tikėjimo verčių sistema.

IŠVADOS

Šiame darbe, pasitelkiant A. J. Greimo naratyvinę gramatiką, episteminių ir tiesosakos modalumų kategorijas, buvo analizuojamas tikėjimo ir pasitikėjimo santykis *Tobito knygoje*. Tyrime, semiotiškai analizuojant *Tobito knygos* figūras, naratyvinę struktūrą ir gilumines vertes, buvo siekta atskleisti, kaip ir kokios tikėjimo ir pasitikėjimo reikšmės yra kuriamos šiame pasakojime.

Tyrimas atskleidė tikėjimo ir pasitikėjimo fenomenų daugialypiškumą, parodė, kad tikėjimas pasakojime konstruojamas kaip kintantis, o ne stabilus fenomenas, skirtingose naratyvinėse fazėse įgyjantis vis kitą pavidalą: pragmatinį, intersubjektinį ir kognityvinį. Pragmatinė tikėjimo reikšmė kuriama per ėjimo figūrą, aukų atnašavimo ir artimo meilės darbų izotopiją. Intersubjektinė tikėjimo reikšmė kuriama per opoziciją gyvasis Dievas vs stabas. Tobito gyvenime po praregėjimo atsiradęs Dievo šlovinimas pasirodo kaip kontrastas iki apakimo buvusiam savo teisumo ir gerų darbų „šlovinimui“. Fanatiškai vykdęs savo teisumo darbus, ir tuo sukėlęs aplinkinių juoką, Tobitas buvo palinkęs į stabmeldystę – savo „rankų darbo“ garbinimą, todėl jam buvo siūstas tikėjimo išbandymas, kad jis atsigręžtų į Kitą ir patirtų gyvojo Dievo veikimą. Pasakojimas išplečia stabmeldystės reikšmę, o Sandorai, kaip pasitikėjimo sutarčiai, suteikia asmeninio santykio, o ne vien įstatymo reikšmę. Taip pat ir teisumas resemantizuojamas iš vienusiškio teisiojo žmogaus veikimo, į abipusišką Dievo ir žmogaus veikimą. Tobito pasitikėjimas išbandomas per aklumo patirtį, siekiant iširti, ar jo pasitikėjimas Dievo teisumu ir teisingumu išliks tvirtas net tuomet, kai jis patirs tariamai neteisingą atlygį už savo teisumo darbus, kai jį ištikusių įvykių prasmė jam bus nesuprantama, o aplinkinių sankcija – neigiama. Pasakojimo raidoje Tobitui iš aktyvaus veikiančio subjekto tapus pasyviu Kito paveiktu subjektu, jo tikėjimas įgyja abipusiškumą. Jo sūnus Tobijas, priešingai, iš pasyvaus subjekto tampa aktyviu, jo pasitikėjimas išbandomas per paslaptingo palydovo vedimo patirtį, tikrinant, ar jis išliks pasitikinčiu subjektu, veikdamas nežinios būsenoje, pasikliaudamas ne savo, bet kito žinojimu, nepaisydamas baimės ir mirties grėsmės. Kognityvinė tikėjimo plotmė pasakojime atskleidžiama per dvigubą tiesosakos struktūrą, per kurią kuriamos akivaizdaus ir paslėpto žinojimo reikšmės, jungiant įvykius regimojoje ir neregimojoje erdvėse ir skaitytojams atskleidžiant pilną žinojimą, o pasakojimo veikėjams – dalinį. Be to, visas pasakojimas sukonstruotas taip, kad kurtų išankstinio žinojimo – pranašystės išsipildymo efektą. Dvigubos tiesosakos struktūra pasakojime atitinka pranašystės struktūrą, per kurią kuriama tikėjimo, kaip išankstinio, bet paslėpto žinojimo reikšmė.

Palyginus Tobito paveikslą pasakojimo pradžioje ir pabaigoje, ir juos apibendrinus į opoziciją tikėjimo tradicija vs tikėjimo patirtis, tiesos reikšmė pasakojimo raidoje kinta iš perduoto tikėjimo ir žinojimo

(tradicinės tiesos) į asmeniškai įgyto tikėjimo ir žinojimo (asmeninė tiesa). Taip tiesosakos modalumai tikėti ir žinoti per tiesos sąvoką susiejami į bendrą kognityvinį universumą, darant skirtį ne tarp žinojimo ir tikėjimo, o tarp tradicinio ir asmeninio žinojimo bei tikėjimo.

Modalumų analizė tyrimo eigoje atskleidė, kad tikėjimo ir pasitikėjimo santykis pasakojime konstruojamas per žinojimo ir tikėjimo modalumų kaitą, kai titulinis veikėjas, perėjęs iš saugios žinojimo būsenos, pasakojime siejamas su regėjimo figūra, į pažeidžiamą nežinojimo būseną, išreiškiamą aklumo figūra, praranda episteminį tvirtumą ir, būdamas stokos būsenoje, atsiveria intersubjektiniam pasitikėjimo santykiui su Dievu. Šis pasitikėjimas, pasireiškiantis savo norėjimo bei galėjimo modalumų delegavimu Kitam, reiškiasi kaip besąlygiškas atsidavimas Kito valiai ir atveria kelią iš episteminės aklavietės. Be to, analizė parodė ryšį tarp episteminių žinojimo ir tikėjimo būsenų kaitos ir jausminės būsenos, kai tikėjimo modalumų destabilizacija, pereinant iš tvirtumo į atmetimo poziciją, sukelia baimę ir nerimą, o tikėjimo tvirtumas ir pasitikėjimas suteikia viltį ir ramybę. Pasitikėjimas pasakojime siejamas su drąsa ir yra emocinę būseną stabilizuojantis veiksnys. Pasitikėjimo pagrindas gali būti skirtingas: Tobitui tai – žinojimas, Ragueliui – jo ankstesnė patirtis, Anai – jos pačios regėjimas, o Tobijas pasitiki besąlygiškai. Pasitikėjimas pasakojime reiškiasi kaip intersubjektinio ryšio užmezgimas, žinojimo ir galėjimo modalumų perkėlimas kitam, veikimas vadovaujantis kito žinojimu, klusnumas ir leidimas būti kito veikiamam. Jis remiasi sutartiniais santykiais tarp subjektų, kurie pasakojime išreiškiami Sandoros, pinigų patikėjimo, darbuotojo-darbdavio ir santuokos sutartimis.

Struktūrinė teksto analizė atskleidė, kad koncentrinio chiazmo kompozicija pasakojime kuria radikalaus persivertimo efektą ir pabrėžia atsivertimo ir teisingumo atstatymo reikšmę. Erdvių analizė, kaip papildomas instrumentas, leido susieti pasakojimo struktūrą su erdvių kaita ir parodė, kad pirmoje pasakojimo dalyje erdvės siaurėja, o antroje – plečiasi, kurdamos įtampos, suspaudimo ir stokos efektą iki lemiamo įvykio, ir palengvėjimo, augimo ir gausos efektą po jo. Tai, kad naratyvinė kulminacija vyksta pačioje siauriausioje ir intymiausioje erdvėje – jaunavedžių miegamajame, atskleidžia santuokos ir šeimos reikšmę tuometėje žydų kultūroje, o bendra Tobijo ir Saros malda vertintina kaip pasitikėjimo viršūnė, atiduodant savo gyvenimą į vienas kito ir Dievo rankas. Lyginamoji pirmosios ir antrosios dalių analizė leido pastebėti reikšminius skirtumus prieš ir po centrinio įvykio, įvertinti subjektų būsenų transformacijas, o antroje dalyje pastebėti naujus reikšminius elementus.

Tyrimo metu atlikta analizė leido už įtraukiančio kelionės pasakojimo išvelgti Biblinei judaizmo tradicijai aktualias tapatybės išsaugojimo, ištikimybės Sandorai, Dievo globos tremtyje esančiai žydų tautai temas. Istorinė tremties tema, apgaubianti visą pasakojimą ir kurianti teminius jo rėmus, atitinka

titulinio veikėjo aklumo būseną, o jo praregėjimas ir eschatologinė pranašystė apie tremtinių sugrįžimą į savąją žemę sutvirtina tikėjimą Dievo ištikimybe savo pažadams.

Semiotinė *Tobito knygos* analizė šiame darbe buvo atlikta, daugiausia remiantis naratyvine struktūra, ir kitos semiotinio tyrimo galimybės liko nepilnai išnaudotos. Todėl pagrindinės tyrimo plėtros kryptys galėtų būti išsami figūratyvinė analizė, giliųjų pasakojimo verčių analizė ir intertekstinė analizė. Kadangi *Tobito knyga* turi ilgą perrašymo ir interpretavimo istoriją, ji galėtų tapti kultūros semiotikos tyrimo objektu, o gausi ikonografija atveria vizualinės semiotikos tyrimo perspektyvą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Chrostowski, Marcin, „The Book of Tobit in the Context of the First Israelite Diaspora in Assyria.” *Fides Quae per Caritatem Operatur. Studii Biblice* (Ed. I. Mihoc, I. Stancovici), (2023), https://www.academia.edu/144455214/The_Book_of_Tobit_in_the_Context_of_the_First_Israelite_Diaspora_in_Assyria
2. Claret, Sophie, „50 ans d’histoire de la revue Sémiotique et Bible: du CADIR à l’association « Réseau Bible & Lecture »“, mašininis vertimas iš prancūzų k., [50 years of history of the journal Semiotics and the Bible: from the CADIR to the association "Réseau Bible & Lecture" - Réseau Bible et Lecture](#)
3. De Wet, Chris L., „The Book of Tobit in early Christianity: Greek and Latin interpretations from the 2nd to the 5th century CE”, *HTS Teologiese Studies/Theological Studies* 76(4) (2012), <https://hts.org.za/index.php/hts/article/view/6138/16616>
4. Girout, Jean-Claude, Panier Louis, „Semiotika. Diskurso analizės teorija”, iš pranc. k. vertė D. Vaitkevičiūtė ir S. Žukas, *Baltos lankos*, Nr. 1 (1991)
5. Greimas, Algirdas Julius, „Žinojimas ir tikėjimas: vienas kognityvinis universumas”, iš prancūzų k. vertė Rolandas Pavilionis, *Baltos lankos*, Nr. 12 (2000)
6. Greimas, Algirdas Julius, *Semiotika*, iš pranc. k. vertė Rolandas Pavilionis, Vilnius: Mintis, (1989).
7. Greimas, Algirdas Julius, *Struktūrinė semantika*, iš pranc. k. vertė Kęstutis Nastopka, Vilnius: Baltos lankos, (2005)
8. Gudauskienė, Ingrida, *Biblijos vyrai ir moterys kryžkelėse*, Vilnius: Tyto alba, (2022)
9. Kiel, Micah D., „Tobit’s Theological Blindness.”, *The Catholic Biblical Quarterly* 73, No. 2 (2011), [Tobit's Theological Blindness on JSTOR](#)
10. Landowski, Eric, *Prasmė anapus teksto*, iš prancūzų k. vertė Paulius Jevsejevas, Vilnius: Baltos lankos, (2015)
11. Francis M. Macatangay, „Raphael’s Instruction to Write Everything Down in The Book of Tobit“ *Biblica*, Nr. 99 (2018), <https://www.jstor.org/stable/48551665>
12. Mažeikis, Gintautas, „Baltų lankų“ polemikos: tarp tapatybės ir tėkmės skirtumų (1996), <http://www.semiotika.lt/1996-m-gintautas-mazeikis-baltu-lanku-polemikos-tarp-tapatybes-ir-tekmes-skirtumu/>
13. Miller, Geoffrey D „A Match Made in Heaven? God’s Role in Marriage according to the Book of Tobit“, *Rivista Biblica* 57 (2009), 129-53, https://www.academia.edu/30595203/A_Match_Made_in_Heaven_Gods_Role_in_Marriage_According_to_the_Book_of_Tobit

14. Miller, Geoffrey D., „Raphael the Liar: Angelic Deceit and Testing in the Book of Tobit” in *The Catholic Biblical Quarterly*, July 2012, Vol. 74, No. 3 (July 2012), p. 503-505, <https://www.jstor.org/stable/43727986?seq=1>
15. Novick Tzvi, “Biblicized Narrative: On Tobit and Genesis 22”, *JBL* 126, no. 4 (2007): 755-76, <https://www.jstor.org/stable/27638466?seq=1>
16. Perrin, Andrew B., *An Almanac of Tobit Studies: 2000-2014*, *Currents in Biblical Research*, Vol. 13(1) (2014), p. 107-142, <https://doi.org/10.1177/1476993X14532750>
17. Popiežiškoji Biblijos Komisija, „Biblijos aiškinimas Bažnyčioje”, (1993), https://eis.katalikai.lt/vb/romos_kurija/popieziskosios_komisijos/biblijos/1993-04-15_biblijos-aiskinimas-baznycioje
18. Popiežius Pranciškus, *Enciklika LUMEN FIDEI apie tikėjimą*, (2013), p.29, <https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/enciklikos/lumen-fidei>
19. *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*, iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų vertė Antanas Rubšys ir Česlovas Kavaliauskas, LVK leidimas, Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai (2009)
20. Tuval, Michael, „Judaism Transforms in the Diaspora During the Second Temple Period” in *TheTorah.com*, elektroninis šaltinis, <https://www.thetorah.com/article/judaism-transforms-in-the-diaspora-during-the-second-temple-period>
21. Weitzman, Steven. „Allusion, Artifice, and Exile in the Hymn of Tobit.” *Journal of Biblical Literature* 115, Nr. 1 (1996),: 49. 9603221018, <https://doi.org/10.2307/3266818>
22. Žukas, Saulius, Keli štrichai apie pasitikėjimą. *Semiotika*, 4, 11-18 (1997), <https://doi.org/10.15388/Semiotika.1997.10>

ŠALTINIAI

1. Bible hub, Biblijoje vartojamų graikiškų žodžių duomenų bazė, <https://biblehub.com/greek/>.
2. Avantekstas, lietuviškų literatūros mokslo terminų žodynas, <http://www.avantekstas.flf.vu.lt>.
3. Maldynas, <https://maldynas.katalikai.lt/>.
4. Periodinis žurnalas *Sémiotique et Bible*, <https://www.ucl.fr/recherche/editions/semiotique-et-bible/>.
5. Šventasis Raštas lietuviškai, <https://biblija.lt/>.
6. Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/>.

SANTRAUKA

Tyrimo tikslas – semiotiškai analizuojant *Tobito knygos* figūras, naratyvinę struktūrą ir gilumines vertes, atskleisti, kaip ir kokios tikėjimo ir pasitikėjimo reikšmės yra kuriamos šiame pasakojime. Tyrimas remiasi hipoteze, kad semiotinė analizė, siejanti pasakojimo struktūros ir naratyvinių fazių kaitą, leidžia nuosekliausiai atskleisti tikėjimo ir pasitikėjimo sampratą. Probleminis šio darbo klausimas – Kaip *Tobito knygoje* konstruojamas tikėjimo ir pasitikėjimo santykis? Tyrime remiamasi A. J. Greimo naratyvinės gramatikos metodu, papildomai pasitelkiant intertekstualumą, modalumų ir tiesosakos sąvokas.

Semiotinė analizė parodė, kad tikėjimas pasakojime atsiskleidžia kaip kintantis, o ne stabilus fenomenas, skirtingose naratyvinėse fazėse besireiškiantis pragmatiniu, intersubjektiniu (pasitikinčiu) ir kognityviniu veikimu. Chiazminė ir koncentrinė pasakojimo struktūra kuria radikalaus persivertimo efektą ir per lyginamąją pirmos ir antros pasakojimo dalies analizę leidžia išvelgti reikšminius tikėjimo ir pasitikėjimo skirtumus. Įžanginėje I sekvencijoje kuriama tikėjimo kaip praktikos reikšmė, siejama su episteminiu tikrumo modalumu, kurioje Tobito tikėjimas yra aktualizuojamas ir patvirtinamas per darbus. Tobitas pasirodo kaip patikimas ir pasitikintis subjektas žmogiškoje plotmėje. II sekvencijoje, atitinkančioje manipuliacijos fazę, apakimo įvykis transformuoja Tobito būseną iš aktyvaus veikimo subjekto į pasyvų būsenos subjektą, destabilizuoja jo episteminius modalumus, o neigiama sociumo sankcija sukelia pasijinį afektą ir inicijuoja tikėjimo krizę. III sekvencija, atitinkanti manipuliacijos fazę, parodo tikėjimą kaip pasitikinčio veikimo struktūrinę sąlygą, leidžiančią subjektui veikti, esant nežinojimo būsenoje, vadovaujantis kito žinojimu, taip patiriant pasitikėjimo išbandymą. IV sekvencijoje, kompetencijos fazėje, tikėjimas reiškiasi kaip patiklus klusnumas, viltingas laukimas ir lūkesčių išsipildymas. V sekvencijoje, sankcijos fazėje, per paslėptos tiesos apreiškimą teigiamai sankcionuojama Tobito tikėjimo verčių sistema, o teisumas įgyja abipusiškumo vertę. Tikėjimo ir žinojimo modalumai per tiesos sąvoką susiejami į Greimo žodžiais tariant, bendrą kognityvinį universumą, darant skirtį ne tarp žinojimo ir tikėjimo, o tarp tradicinio ir asmeninio žinojimo bei tikėjimo. Visame pasakojime plėtojama dviguba tiesosakos struktūra kuria tikėjimo, kaip paslėpto ir išankstinio žinojimo reikšmę.

Šis darbas gali būti naudingas besidomintiems Biblijos semiotika ir toliau plėtojamas intertekstinės analizės ir kultūros semiotikos kryptimis, o gausi *Tobito knygos* ikonografija atveria vizualinės semiotikos tyrimo perspektyvą.

SUMMARY

Through the semiotic analysis of figures, narrative structure and deep values of the Book of Tobit, this study aims to reveal how and what meanings of faith and trust are created in this narrative. The study is based on the hypothesis that semiotic analysis, which connects the structure of the narrative and the change of narrative phases, allows for the most consistent disclosure of the concept of faith and trust. The main research question is: How the relationship between faith and trust is constructed in the Book of Tobit? The study is based on the narrative grammar developed by A. J. Greimas, additionally using intertextuality, epistemic and other modalities and the concept of veridiction.

Semiotic analysis shows that faith in the narrative is revealed as a changing, not a stable phenomenon, which manifests itself in different phases as pragmatic, intersubjective (trusting) and cognitive action. The chiasmic and concentric structure of the narrative creates the effect of a radical reversal and, through a comparative analysis of the first and second parts of the narrative, allows us to see the significant differences between faith and trust. In the I, introductory sequence, the meaning of faith as a practice is created and the epistemic modality of certainty is affirmed. Tobit reveals himself as a reliable and trusting subject on the human plane. In sequence II, corresponding to the manipulation phase, Tobit is blinded as the result of an accident, which transforms his state from an active to a passive subject, destabilizes his epistemic modalities, while the negative social sanction causes a passionate affect and initiates a crisis of faith. Sequence III, corresponding to the manipulation phase, reveals faith as a structural condition for the operation of trust, which enables the subject to act despite ignorance and be guided by the other's knowledge. In sequence IV, the competence phase, faith is expressed as trusting obedience, hopeful expectation, and the fulfilment of expectations. In sequence V, the sanction phase, the hidden truth is revealed, and Tobit's faith is positively sanctioned, while his righteousness acquires the value of reciprocity. The concept of truth links the modalities of faith and knowledge into a common cognitive universe by replacing the distinction between knowledge and faith with the distinction between traditional and personal knowledge and faith. The double structure of veridiction developed throughout the narrative creates the meaning of faith as a hidden pre-knowledge.

This work can be useful for those interested in biblical semiotics and could be further elaborated in the directions of intertextual analysis and cultural semiotics, while the rich iconography of the book of Tobit opens the prospect of visual semiotics research.